

Statsmilliard til erhvervslivets forskning og innovation (mio. 2008):

Det Strategiske Forskningsråd	757
Rådet for Teknologi og innovation	119
Højteknologifonden	272
Erhvervstilskud	1.148 mio.

(Foto: PolFoto)

Pengetanke til erhvervslivet

Regeringen har opbygget statslige og strategiske støtteordninger til erhvervslivet på over 1 mia. kr. – med succesrater på 40-50 pct. til ansøgerne. Hos de frie, faglige forskningsråd er succesraten kun på 17,8 pct.

I december fik vindmøllefirmaet Vestas en bevilling på 15 mio. kroner fra den statslige Højteknologifond til at innovere deres vindmøllepropel, så den bliver mere effektiv og økonomisk, hvis den udformes med 'flaps' som på en højs vinger.

Dette statstilskud til en kendt erhvervs virksomhed, som har milliardoverskud og derfor burde kunne betale for sin egen innovation (produktudvikling), er imidlertid langt fra enestående. I det stille har Regeringen nemlig opbygget tre pengetanke med en milliard kroner, som går til det erhvervsrelaterede (**se boks oven for**). Bevillingerne fra pengetankene blev bl.a. givet til Vestas-lignende udviklings- og innovationsprojekter, som det er umuligt for lægmand at bedømme nødvendigheden og kvaliteten i.

Succesrate: 40-50 pct. til erhvervsansøgere mod 17,8 pct. til universitetsforskere

Det er tilmed nemt at få fingrene i disse pengetanke, som uddeler bevillinger på 10-24 mio. (gn.snit). I Innovationsfonden RTI er succesraten 40 pct. målt på, hvor mange af ansøgerne, der får bevilling.

Men det er også relativt nemt at få penge fra de andre erhvervskasser. Her er indskudt en præfase med summariske 'interessetilkendegivelser', hvoraf de bed-

ste bliver udvalgt til at indsende en endelig ansøgning. Og for disse ansøgninger er succesraten 40-55 pct. hos Det strategiske Forskningsråd og 50 pct. hos Regeringens Højteknologifond – en selvstændig fond med helt egne spilleregler med Danfoss-direktør Jørgen Mads Clausen i spidsen.

Disse succesrater på 40-50 pct. står i skærende kontrast til succesraten hos de fem frie faglige forskningsråd, hvor kun 17,8 pct. får deres bevilling (med gennemsnitsbevilling 1 mio. kr.).

Relativt var der også stor ubalance idet der kun var 160 ansøgere til erhvervspuljerne, mens der var 961 hos de fem faglige forskningsråd (**se oversigt på s. 13**)

Regeringens tale om 'konkurrenceudbydelse' gælder tilsyneladende mest for den frie forskning – ikke for de erhvervsrettede pengetanke.

"Som 'succesraterne' er fremlagt her, kan man umiddelbart konstatere, at mens der er hård konkurrence om penge i de frie forskningsråd, så er man i de anvendelsesorienterede råd og fonde kommet til et punkt, hvor konkurrencen tilsyneladende ikke er særlig skarp", siger overvismand **Peter Birch Sørensen**.

Se TEMA og dokumentation på side 11-15

Lønstigning til lektorer 3
Årets overenskomst gav generel lønstigning til alle lektorer samt mulighed for 'docenttillæg'

Ministerier politiserer 6
'Vi oplevede en sektor med stor følsomhed hos forskerne', fortæller bagmænd bag undersøgelse af især sektorforskningens samarbejde med ministerier

Løsarbejderne 8
Universiteternes problemer skal ikke løses ved at deltidslærerne får supplerende dagpenge, siger rektorformand. Men hvad gør så?

DDR-politik 10
Danmark er ren DDR-planstyring siger professor, som har undersøgt Regeringens tænketanke og reform-tanker

TEMA: Erhvervsstøtte & succeskriterier 11-15

Strategisk oprustning
De statslige støttepuljer til erhvervslivet er vokset med 215 pct. mens den frie basisforskning steg med 14 pct.

Erhvervsfondes succesrater: 40-55 pct.
Fondene har relativt få ansøgere, og de udvalgte får tocifrede millionbeløb

Vismændene: Spredningseffekt?
Foreslår kritisk gennemgang af, om erhvervsstøtte til forskning virker

Forskningsrådenes succesrate: 17,8
Knap her femte ansøger fik den bevilling, der var søgt hos de faglige forskningsråd

Hvor er socialdemokraterne? 16
Universitetsverdenen må selv have modet til at stå frem med protester, siger formand for Soc-forskningsudvalg. **INTERVIEW**

USA: Verdens rigeste universiteter 20
Det rigeste er Harvard, som har en svimlende formue på 29 milliarder – vel at mærke \$US

Etikette 30
Tal pænt, ingen tvivlsomme vittigheder i klasselokalet m.m. **ESSAY**

Medlemsblad for DM's universitets-ansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forsknings-ansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
(ansvarshav. for dette nummer)
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
Lektor Lars Kamp Nielsen,
PharmaDanmark
Seniorrådgiver Kirsten Pilegaard,
Dyrlægeforeningen
Anders Correll, JA

Journalist Thomas With
(tkw@dm.dk)
Red. leder Jørgen Øllgaard
(Joe@dm.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 9 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline:

18. marts 2008

Se de seneste nyheder på
www.forskerforum.dk

Øvrige adresser:

DM
Nimbusparken 16
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

PharmaDanmark
Rygaards Allé 1
2900 Hellerup
Tlf. 39 46 36 00

JA – Jordbrugsakademikerne
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Dyrlægeforeningen
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

ISSN: xxxxxxxx
Oplag: 7.500

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
Tlf. 44 53 05 11

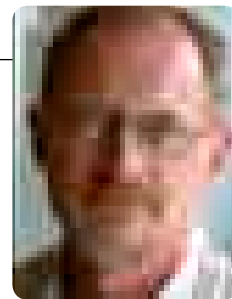
Tryk:
Datagraf

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført)

LEDER

Af lektor **LEIF SØNDERGAARD**,
fmd. for DMs universitetslærere

OK-08: Plus løn, minus arbejdstid

Der kan holdes to forskellige taler om resultatet af overenskomstforliget på AC området, en grøn tale og en gul tale.

Den *positive, grønne tale* handler om mærkbare lønforbedringer for forskere og undervisere på landets universiteter og sektorforskningsinstitutioner:

Pr. 1/4 08 kommer en generel lønregulering på 3,3 %, pr. 1/10 08 stiger AC skalaen (svarende til ca. 6000 kr/år på trin 8) og pr. 1/4 09 stiger lektor-/seniorforsker-tillægget med

andre ca. 6000 kr/år. Altså væsentlige lønforbedringer for alle lektorer og seniorforskere.

Hertil kommer en mindre stigning på ph.d.ernes pension og en lille smule på tillægget. Endelig fjernes cheføluspuljens snærende bånd for professorerne, og der kommer et særligt tillæg til "lektorer med særlige kvalifikationer", som skal tildeles efter lokalt aftalte kriterier.

Den *gule tale* handler om arbejdstid. Her havde AC – som repræsentant for universitets-fagforeningerne - stillet 3 krav:

- Ret til tid til kompetenceudvikling med fuld vikardækning,
- Fjernelse af overenskomstens undtagelsesbestemmelse fra merarbejdsreglerne på universitetsområdet,
- At den enkelte universitetslærer skulle selv vælge om feriefri dagene skal holdes eller udbetales.

Alle tre krav blev **blankt afvist af Personalestyrelsen**.

De to første krav har været fremsat ved flere tidligere overenskomster, og de er hver gang blevet skudt ned. Det sidste krav er først blevet aktuelt med indførelsen af arbejdsgiverens mulighed for at kræve feriefri dagene afholdt fra 1. januar 2008. En ret som stort set alle universitetsledelser har benyttet sig af.

Når man kender virkeligheden for universitetslektorer, er det måske ikke uforståeligt at Personalestyrelsen er tilfreds med tingenes tilstand: Alle arbejder langt mere end de 37 timer lønnen beregnes ud fra, og det helt gratis. Fra vores side er kravene da også netop bragt op ud fra et ønske om at få styr på arbejdstiden. Vores argumenter om, at det er absurd at kræve, at lektorer skal holde en uges ekstra ferie, når man ifølge overenskomsten ikke kan opgøre arbejdstiden (som er forudsætningen for at kunne bruge merarbejds-reglerne), fordi det derved blot bliver til endnu en uges gratis overarbejde, blev blot mødt med overraskelse og et argument om, at man da bare aftaler med sin arbejdsgiver, at man så skal arbejde

en uge mindre. Tilsvarende blev det sagt fra Personalestyrelsen, at når man aftalte at bruge tid til kompetenceudvikling, så aftalte man da selvfølgelig også bare med sin arbejdsgiver, at arbejdsbyrden blev tilsvarende nedsat. Alle argumenter om at det ikke lod sig gøre i virkelighedens verden – da der jo aldrig

blev afsat vikardækning til undervisning, og da det er forskningens output man måles på og ikke arbejdstiden – blev bare mødt med

en gentagelse af, at man da bare ved MUS-samtalen kunne aftale arbejdsbelastningen, så man ikke behøvede at præstere gratis overarbejde.

Faktisk lod det som om Personalestyrelsen mente det, når de sagde at man *selvfølgelig* aftalte tilsvarende lettelse i arbejdsbelastningen, hvis man afholdt feriefri dage eller brugte tid på kompetenceudvikling. Da det jo er Personalestyrelsen, der fastlægger de overordnede retningslinjer for personalepolitik i statens institutioner, burde vi tage Personalestyrelsen på ordet og gå til vores lokale ledere og kræve en aftale om nedsat arbejdsbelastning i sådanne situationer.

- Vi kan jo starte med feriefri dagene og fx kræve
- nedsættelse af undervisningen og
- krav til forskningsproduktionen svarende til de afholdte feriefri dage; og derudover
- fjernelse af andre arbejdsbyrder, når nye bliver pålagt.

Hvis de lokale ledere ikke vil gå med til det, så må vi gå ud fra, at Personalestyrelsen vil hjælpe os, så vi kan få styr på arbejdstiden. Da universiteterne kræver, at alle afholder feriefri dagene, må Personalestyrelsen også være behjælpelig med at forklare censorerne ved ph.d. bedømmelser, at ph.d'erne nu har haft mindre tid til at lave deres forskning, og derfor må kravene til dem sættes tilsvarende lavere.

Måske kunne der så komme så meget styr på arbejdsbelastningen for universitetsansatte, at vi ikke behøver at genfremsætte disse krav ved næste overenskomst? Måske kunne vil ligefrem komme i den situation, at de som ønskede det, kunne gøre brug af en af OK-08 forligets nyskabelser, nemlig "plus tid": Muligheden for frivilligt at gøre en ekstra indsats ved **- mod forhøjet løn** - at arbejde mere end 37 timer per uge.

Kunne der dermed komme styr på arbejdstiden, så ville denne del af overenskomsttalen skifte farve – og blive til en grøn tale!

20.500 kr. ekstra til alle

- og 'docenttillæg' til de 20 pct. lektorer i top

(Foto: Polfoto)

ACs forkvinde Sine Sunesen - der var chefforhandler for alle de statsansatte grupper - blev interviewet sammen med finansminister Lars Løkke Rasmussen (V)

Årligt 12.500 + 8.073 kr. (inkl. 17 pct.'s pension) kommer der ekstra i lektorens lønningspose de næste tre år. Og for nogle ligger der tillige et docenttillæg og venter.

OVERENSKOMST

Sådan blev resultatet af ACs forhandlinger med Finansministeriet i midten af februar. Overenskomst-regnestykket ser sådan ud: Overordnet blev der indgået et statsligt CFU-forlig, som betyder, at statsansatte får et generelt tillæg på 12.500 kr. årligt.

Og så blev der indgået sær aftale om udmøntning af de særlige AC-puljer, og herfra har lektor/seniorforskergruppen (samt administrativt ansatte AC'ere) fået ekstra. Universiteternes lektorer og seniorforskere får således et generelt tillæg herfra på på 8.000 kr. mere.

Docenttillæg

Oveni kommer så et 'docenttillæg' (som det, der blev uddelt én gang i 1984) til de udvalgte. Særligt dygtige lektorer msk ('med særlige kvalifikationer') kan se frem til mindst 28.080 ekstra i lønningsposen. Tillæggets størrelse skal forhandles lokalt, men for at komme i betragtning skal lektoren have 8 års anciennitet og med forskningsresultater og undervisningskompetencer 'i top' samt medvirket til vinddeling eller til at skrabe eksterne bevilinger hjem. I aftalen er der lagt til grund, at 20 pct. af populationen - ca. 620 af 4000 lektor - vil kunne få docenttillæg'et. Universitetslærerne skal således slås indbyrdes for at få den store bonus. Hvem der bliver de udvalgte er op til en lokal forhandling mellem ledelse og tillidsfolk.

Fagforeningernes forhandlingsleder: Et gennembrud

DMs formand Ingrid Stage var frontfigur i ACs forhandlingsdelegation på universitets-

området, som har forhandlet med Personalestyrelsen (med Videnskabsministeriet på sidelinien): "Resultatet er tilfredsstillende. Det er et gennembrud, at de har accepteret en generel forhøjelse af lektor-tillægget".

Hun fortæller om et vanskeligt forhandlingsforløb, hvor modparten i lang tid oprettholdt sit forslag om, at det generelle tillæg ikke skulle forhøjes, men at tillæg kun skulle gives til særligt højt kvalificerede:

"De anerkendte, at universitetslønningerne er for lave, og at der er for stort et hop mellem lektorens slutløn og så professorlønnen. Men deres forslag handlede om, at lønstigninger skulle uddeles til nogle med meget høje kvalifikationer på alle felter. I praksis ville deres tillæg kun kunne omfatte 20 pct. af alle lektorer, mens resten ikke ville få noget. Det sagde vi NEJ til, for vores hovedkrav var et generelt tillæg til den almindelige lektor, som gør et stort arbejde for at universitetets dagligdag hænger sammen", forklarer Stage.

"Arbejdsgiverne måtte bøje sig for vores argumenter, og give et generelt tillæg til alle, mod at der også er en pulje målrettet mod lektorer msk. Men også her kom vi igennem med en opblødning, så det ikke bare tildeles efter snævre kvalifikationskriterier til en lukket gruppe, men derimod til alle der lever op til de kriterier, som man lokalt finder vigtige".

Tillidsfolk: Godkendt

Tillidsmand Finn Folkmann fra AU-naturvidenskab fortæller, at tillæg i 25.000 kr.s klassen allerede findes: "Et tillæg af den størrelsesorden er allerede givet til dem, som har udmærket sig, efter indstilling fra institutlederen. Overenskomsten betyder vel, at flere kan få tillæg'et, og vi har ikke problemer med at finde kvalificerede. Jeg håber da, at tillæg til nogle vil virke som 'lønmotor' for resten. Jeg forestiller mig altså, at der vil være en væ-

sentlig forøgelse af det antal lektorer, som kan få tillæg - samt at enkelte vil få fordoblet deres tillæg, og det skal være dem vel undt"

På AU-Humaniora lyder det: "I princippet ville jeg have foretrukket, at 'docenttillægget' var blevet givet som et generelt løft på et anciennitetstrin. Jeg er glædeligt overrasket over, at fagforeningerne i disse 'ny-løntider' - som har været i 10 år - er kommet igennem med en generelt forhøjelse af tillæg. Og på humaniora kan vi godt leve med docent-tillægget, så meget mere som vi allerede i vores lokallønsforhandlingerne har aftalt noget, der ligner, dog ikke på så højt et niveau", siger tillidsmand Erik Strange Petersen. "Jeg bringer de 20 pct. som er omfattet, som noget mange flere på sigt vil være kvalificerede til. Man skal lægge mærke til, at der ikke tales om snævre kvalifikationskriterier, men at hele bredden i lektorstillingen kan inddrages i vurderingen / forhandlingen om, hvem der skal have tillægget".

Også ph.d'erne får en lønstigning, som dog først vil mærkes på 2.-3. år.

Administrativt ansatte fik mere

Og hvis universitetsfolk har argumenteret for en lønstigning, fordi løngabet til nogle sammenlignelige (DJØF-) grupper i statsadministrationen skulle blive mindre, så bliver gabet ikke mindre - tværtimod. Mens lektorerne altså får et generelt tillæg på 8.000, så belønnes specialkonsulenter og chefkonsulenter med et tillæg på 10.530-11.700 kr. Og mens lektorerne må slås for at få 'docenttillæg'et, så skal fuldmægtige ikke konkurrere indbyrdes om at få 'rådgivningstillæg'. Det tørres nemlig ud på alle.

jø

Finanslov-08: Regeringen giver – og tager

Regeringen havde lovet universiteterne en forhøjelse af basismidlerne på 500 mio. kr. fra Globaliseringspuljen, men nu fik man kun 375 mio. Regeringens finanslov-2008 betyder nemlig, at alle statsinstitutioner får indefrosset 1 pct. af deres totalbevilling. Universiteterne får dermed 124 mio. kr. mindre til uddannelse, forskning og sektorforskning m.m.

Universiteternes bestyrelser må så selv finde ud af hvor denne nedskæring skal tages fra. Men budgetterne er så snævre, at indefrysningen i praksis vil blive taget fra det frie dispositionsrum, som de 500 mio. globaliseringspenge skulle give.

Regeringens angivelige hensigt med indefrysningen er at foretage en opbremsning af de offentlige udgifter på områder, som risikerer "overophedning". Det rammer især universitetsområdet, som får udskudt nog-

le bygge- og renoveringsarbejder. Byggeri på KU-Amager udskydes i et år og en DPU-udbygning udskydes i mindst tre år. Her ved sparer Finansministeren 220 mio. i 2008 og 355 mio. i 2009. Andre statsområder med stor byggeaktivitet som fx forsvaret skal imidlertid ikke spare, for det er beskyttet af et forsvarsforlig.

Videnskabsminister Sander har heller ikke været i stand til at beskytte sit ressortfelt på andre måder. En forskningsreserve nulstilles (hvorved staten sparer 55 og 136 mio.). Der er sat loft på udbetalinger fra Højteknologifonden (besparelse på 60 og 160 mio.) samt fra Grundforskningsfonden (50 mio.). Disse to udgiftsudskydelser begrundes ikke, så enten skal de signalere Regeringens opbremsning eller også mener nogle åbenbart, at de to fonde har for mange penge at uddele.

jø

"Langt størstedelen af de gennemførte stramninger i det nye finanslovsforslag er sket ved at udskyde en række aktiviteter til 2009 – blandt andet byggeprojekter og vedligeholdelsesarbejder. Samtidig indføres en obligatorisk opsparring, som vil blive frigivet i 2009, og et loft over udbetalingerne fra Højteknologifonden og Grundforskningsfonden.

- Som selvejende institutioner har universiteterne en økonomisk buffer, som de kan trække på – og samlet set har vi stadig en bevillingsvækst til universiteterne på 689 millioner kroner - svarende til en stigning på 5,7 procent fra 2007 til 2008, siger Helge Sander.

(Videnskabsministeriets pressemeddelelse 5. februar)

"Det er brandærgeligt, at regeringen nu ryster på hånden og reducerer universiteternes bevillinger med 124 mio. kr. Ikke i sig selv et stort beløb, men et klar og tydeligt signal til universiteterne om tøven i en situation, hvor der er hårdt brug for, at vi sætter alle kræfter ind på at få mere gang i forskning og uddannelse.

Tvungen opsparring og udskydelse af udbygning og modernisering af universiteternes infrastruktur giver unødigt usikkerhed med langsigtede konsekvenser. Ny viden og flere studerende kræver nye og moderne bygninger. Jo længere der er til rejsegilde, jo længere er der til, at studerende og forskere kan flytte ind. Derfor er regeringens tøven skadelig for universiteternes mulighed for at indfri regeringens forventninger om mere forskning og flere kandidater.

Turen til Barcelona går for langsomt, og regeringen tager for mange tænkepauser undervejs. Med finanslovsforslaget holder regeringen endnu engang ind på rasteplassen. Det er forskning, vi skal leve af i fremtiden, og fremtidens udfordringer udskydes ikke, fordi finansministeren udskyder investeringerne. (Rektorkollegiets pressemeddelelse 5. februar).

Myndighedsbetjening

Sektor

Alene Aarhus Universitet m

Universiteterne risikerer at miste store penge, hvis ministerierne vælger at flytte dele af den såkaldte myndighedsbetjening uden for universiteterne.

Tag nu Aarhus Universitet. I Finansloven kan man læse, at universitetet i år får 402,4 millioner kroner til "forskningsbaseret myndighedsbetjening".

"Heraf forskning" udgør 208,9 millioner, som der står i linjen nedenunder.

Tilovers er således næsten 200 millioner kroner til noget, der dermed kan forstås som "ikke forskningsbaseret" myndighedsbetjening, og som ministerierne dermed kan lægge ud i fri konkurrence blandt de private udbydere – eller hvad?

Det mener i al fald nogle private firmaer, som FORSKERforum fortalte i sidste nummer. De argumenterer med, at alle rådgivningsopgaver til over en halv million skal i åben licitation.

AUs jordbrugsfakultet: Kommer an på definitioner

Dekanen for det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (DJF), **Just Jensen**, mener ikke at tallene fra Finansloven kan gøres op på den måde. Regnestykket er mere indviklet end som så. I praksis er det uhyre svært at skille de forskellige poster ad.

Fra gammel tid ligger en fordelingsnøgle, hvor 61 pct. af DJF's årlige bevilling går til den forskning, som er forudsætningen for den rådgivning, der gives. Den øvrige del af bevillingen går til drift – det vil sige til stalde, husdyrhold, laboratorier osv.

Har

- så de faktisk

Udbud eller ej. Der er store penge i den myndighedsbetjening, som udføres af sektorforskningsinstitutionerne.

Alene overvågning af vand og miljø og natur koster **Miljøministeriet** 250 millioner kroner om året, med DMU og GEUS som to store modtagere. Men overvejelserne over, hvilke opgaver der kan sendes i udbud, er knapt gået i gang endnu:

"Overvågning dækker et meget stort felt af aktiviteter, og vi skal først gnave os igennem, hvad der er egnet til at blive sendt i udbud," siger afdelingschef **Søren Kjær Søndergaard** i Miljøministeriet, "almindelig logisk sammenhæng tilskriver jo, at vi skal undersøge om det overhovedet er en reel konkurren-

erforskning: Millioner i risikozonen

modtager i år 400 millioner til myndighedsbetjening. Måske kan halvdelen udbydes i fri konkurrence fra 2009

"Myndighedsbetjening forudsætter, at man kan svare på alle mulige spørgsmål, som myndighederne kan finde på at spørge om. Det betyder, at vi også har en forpligtelse til at drive de faciliteter for at varetage den løbende forskning."

Men hvor mange penge kan reelt gå i udbud?

"Det kommer an på, hvordan man definerer det, der skal i udbud – om det kun er begrænset til rådgivning eller om den underliggende forskning også hører med. Det kommer an på, hvordan ministeriet vil tilrettelægge det."

Men hvor stor del er rene rådgivningsopgaver, som vil de private kunne byde ind på?

"Rådgivning og forskning er fuldstændigt integreret - der er som at blande varmt og koldt vand, det kan ikke skilles igen. Ikke uden at det påvirker både forskning og undervisning – vi har gjort alt for at få det til at fungere som en helhed, så vi sikrer at ressourcerne udnyttes bedst muligt.

Naturligvis er der specifikke rådgivnings- og driftsopgaver, der kan udliciteres. Der gør vi i forvejen for eksempel med nogle laboratorieopgaver. Men vi har jo stadig driftsansvaret, fordi det ligger til grund for den forskning, der ligger til grund for vores myndighedsbetjening."

DMUs direktør: Måske 20 mio. ud af 130 mio.

Direktør **Henrik Sandbech** fra Danmarks Miljøundersøgelser under Aarhus Universitet vil heller ikke give noget fast bud på, hvor

Henrik Sandbech

stor en del af DMUs bevillinger som er truet:

"Der er måske nogle opgaver, som er mere driftsbetonede. Hvis jeg skulle skyde fra hof-ten ville jeg sige, at det var 30 millioner kroner ud af de 130 millioner, som DMU får fra Miljøministeriet. Det kan for eksempel være noget med indsamling af vandprøver. Men jeg synes, det er en alt for defensiv tankegang. Jeg mener, vi vil få langt flere opgaver nu, fordi de nye universiteter vil kunne løse flere og større opgaver for samfundet end de gamle sektorforskningsinstitutioner. Blandt andet på klimaområdet er der ufattelige samfundsudgifter på spil, hvor vi kan levere den forskningsbaserede forebyggende indsats, som samfundet efterspørger. Man skal også huske på, at udover de 130 millioner fra ministeriet skaffer DMU 170 millioner kroner i forskningsmidler andre steder fra – til forskning, der også kommer myndighedsbetjeningen til gode."

Forskningsrådene skal kvalitetsvurdere

"Der er mange forhold som spiller ind, og som gør det samlede billede kompliceret. Det drejer sig ikke kun om, at ministeriet kan lave en licitation. Det kan også dreje sig om, at der er myndighedsopgaver, som universitetet ikke vil tage, fordi de er for dårligt finansieret. Der er jo tale om et ligeværdigt forhold."

Henrik Sandbech gør i øvrigt opmærksom på, at forskningsrådene bør drages ind, hvis ministerierne udbyder den forskningsbaserede myndighedsbetjening. Revisionen af forskningsrådgivningen for nogle år siden betyder, at ALLE midler fra ministeriers forskningskasser skal 'kvalitetsvurderes':

"Når de enkelte ministerier udbyder forskningsbevillinger, skal Det Strategiske Forskningsråd godkende uddelingsproceduren og efterfølgende foretage en forskningsfaglig vurdering af ansøgningerne.

(Det Strategiske Forskningsråd om sine opgaver)

"Når det offentlige udbyder forskning skal det bedømmes af forskningsrådene. Så det er almindelig common sense, at hvis ministerier udbyder forskningsbaseret myndighedsbetjening, så må den videnskabelige bedømmelse af forskningsgrundlaget ligge i forskningsrådene."

TKW

konsulentfirmaer viden

kan konkurrere med sektorforskningen om myndighedsbetjening?

ce derude; om der er andre aktører, som kan løse opgaven. Inden vi lægger det ud, vender vi det med Videnskabsministeriet, for at se om der er nogle tværgående hensyn, der skal tages."

Sektorforskningsinstitutionerne vil argumentere for, at hvis de mister bevillinger, vil det gå ud over den bagvedliggende vidensopbygning?

"Det kan jeg næsten ikke udtale mig om på nuværende tidspunkt – for at noget udbydes betyder ikke det samme, som at det nødvendigvis skifter leverandør. Det er for tidligt at gå ind i en diskussion af, om det får betydning for vore nuværende leverandører," siger Søren Kjær Søndergaard..

Fødevarerministeriet: Forskning og rådgivning hører sammen

I Fødevarerministeriet er der en større forståelse for hensynet til forskningen. Endnu er der ikke nogen konkrete planer om at 'konkurrenceudsætte':

"Vi har muligheden for at gøre det, men det betyder ikke at vi har nogen umiddelbare planer om at gøre det. Det drejer sig ikke om, at vi skal konkurrenceudsætte en vis procentdel af de opgaver vi får løst hos universiteterne. Det er blot en mulighed vi har fået," siger kontorchef **Morten Ejrnæs**:

"Konkurrence er godt, men vi er klar over, at det også gælder om at opbygge og bevare nogle forskningsmiljøer, der kan levere

en vare i tiltro til at de også eksisterer i morgen. Vores opfattelse er, at den rådgivning vi får, er tæt knyttet sammen til den forskning, der ligger bag. Så derfor giver det ikke umiddelbart nogen mening at gå et andet sted hen, hvor der ikke ligger forskning bag. Men det er da klart, at hvis vi på nogen måde er utilfredse med den rådgivning og myndighedsbetjening vi får, så har vi en forpligtelse til at gå ud og se, hvor vi ellers kan få den ydelse," siger kontorchef Morten Ejrnæs fra Fødevarerministeriet.

Alene Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet på Århus Universitet modtager årligt 270 millioner kroner fra Fødevarerministeriet.

TKW

Ministerier polit

Forskere er villige til at gå langt i forhandling med ministerier om udredningsarb

“ Problemstilling og metode blev diskuteret og forhandlet, der blev også udformet en kontrakt. Diskussioner stopper ikke, selvom der er lavet en kontrakt” *(forsker)*

“ Det udgangspunkt, der blev lagt, forekom mig at være mere styret, end jeg ville ønske, men det største problem var nok, at der til stadighed kom ændrede ønsker fra opgavestilleren” *(forsker)*

“ Der var en del uenigheder undervejs, både før og efter underskrivelsen af kontrakten. Uenigheder gik i første omgang på indhold, primært hvad der skulle med i spørgeskema og hvad ikke. Siden hen gik uenigheder også på, hvilke analysemetoder, der skulle anvendes, og på hvordan resultaterne skulle fortolkes og fremstilles” *(forsker)*

“ Jeg oplevede ministeriet som meget styrende i forhold til, hvad de ville have belyst og ikke ville have belyst” *(forsker)*

“ De havde ikke tillid til, at vi ville skrive tilpas neutralt. Jeg tror simpelthen, at de var bange for, at vi ville tage parti, og at vi ville skrive en historie, som ikke passede i deres kram” *(forsker)*

“ Ministeriet blandede sig ikke direkte, idet vores kontakt udelukkende er foregået via styrelsen, men selvfølgelig er undersøgelsens resultater vendt med ministeriet” *(forsker)*

Der sker en politisering i en gråzone mens rapporten udarbejdes, og der sker især en politisering i fasen, hvor rapporten offentliggøres.

Det fortæller tre kandidatstuderende fra RUC i en større undersøgelse af forskeres oplevelse af deres samspil med ministerier om rekvireret forskning. Men politiseringen er et følsomt område:

”Vi oplevede en sektor med en stor følsomhed hos forskerne”, fortæller kandidatstuderende **Jens Peter Houe**. ”Forskerne gik meget op i at være dækket af anonymitet, for ellers ville de ikke deltage. Mange forskere oplever ikke konflikter med ministerier som opdragsgiver, i hvert fald ikke åbenlyse. Nogle oplever dog, at deres arbejde kan være ’politiseret’. Men hos alle er der en klar bevidsthed om, at man skal agere varsomt af hensyn til sin egen karriere og af hensyn til ens egne og ens institutions fremtidige kontrakter med eksterne kunder. Hvis man optræder som en ufleksibel samarbejdspartner eller står for hårdt på forskningsidealer, så løbes der en risiko. Man er jo økonomisk afhængig af kunderne”.

I processen, men især i offentliggørelsesfasen

Flere end hver tredje forsker mener, at ministerierne fordrejer resultaterne af deres rapport, når ministerierne udsender pressemeldelser, fortæller undersøgelsen, der har gennemgået 735 pressemeldelser fra Beskæftigelses- Integrations- og Socialministeriet. 40 forskere - overvejende fra sektorforskningen - blev udspurgt om deres oplevelse og heraf fortæller de 15, at ministeriet fordrejede deres forskningsresultater.

30 ud af 40 oplyser generelt, at de har haft et godt samarbejde med det ministerium, som har bestilt en rapport. Men jo mere kontroversielt og politisk omdiskuteret et emne er, jo mere blander ’policy-skabende embedsmænd’ sig, og jo sværere har forskerne ved at fastholde en grænse for indblanding i undersøgelsesarbejdet, fx i rapportens konklusioner. (6/40 oplevede, at ministeriet blandede sig ’meget’ eller ’en del’. 15/40 oplevede, at ministeriet blandede sig ’en smule’).

Problemer opstår, jo tættere forskerne nærmer sig offentliggørelse. Men det er især i den politiske anvendelse, at forskerne føler sig manipuleret, dvs. omkring offentliggørelse af rapporter, hvor den masseres af en pressemedarbejder, en spindoktor eller af ministeren selv.

Ministeriet trækker typisk et enkelt aspekt fra sektorforskernes rapport ud og fokuserer entydigt på dette, fordi aspektet under-

støtter ministerens politik på området. I rapporten kan dette aspekt imidlertid være perifert. En anden måde at underminere rapportens konklusion er, når ministeriet lægger sin vinkling til udvalgte nyhedsmedier, hvorved rapportens øvrige aspekter drukner i nyhedsbehandlingen.

Villige forskere

Kandidatstuderende Jens Peter Houe fortæller:

”Ministerier er åbenlyst forvænnet med at have stor indflydelse, og forskerne indrømmer direkte at de gerne indgår i forhandling eller dialog om metodevalg m.m. Det overrasker os, hvor langt mange forskere er villige til at gå i forhandlinger med ministerierne hvad angår på at korrigerer på problemstilling og metodevalg”, fortæller han.

Over halvdelen af forskerne oplyser, at dialogen med ministerierne har været god. Men går man nærmere ind i svarene, så vi-

Fremtiden: Universiteterne i klemme

Enkelte seniorforskere kritiserer direkte, at sektorforskningsinstitutioner er klemte af det politiske system, fordi man er økonomisk afhængige heraf. De kandidatstuderende konstaterer, at snart kan universiteterne komme i samme klemme. Med indfusionering af sektorforskningen under universiteterne skal universiteterne nu byde ind på ’myndighedsopgaver’ og ’udredningsopgaver’ for ministerierne. En interviewperson udtrykker det sådan:

”Når vi laver en udredningsrapport, bestemmer vi ikke, hvad der skal spørges om. For så vidt, at universiteterne bliver økonomisk afhængige af at lave sådan nogle opgaver, så vil de komme til at gå på kompromis med nogle friheder, som de før har haft.” (Seniorforsker).

Universiteterne vil komme til at indgå i ’et politisk magtmaskineri. Hvor universiteterne tidligere har været formelt uafhængige, så bliver de nu flettet ind i et netværk af forskellige vidensproducenter og –interesser:

”Nogle gange så synes jeg, at det opleves på den måde, at man kan se, at de her rapporter, der bliver lavet, indgår som små hjul og trisser og tandhjul i et politisk magtmaskineri, hvor den viden, der bliver produceret her, ligeså meget er styringsredskaber, som det er måske – i en lidt naiv forstand – er gammeldags uhildet viden eller oplysning”
(Forsker).

Risikerer rapporter

ejde. Men over en tredjedel oplever problemer med fordrejning af deres arbejde

“ Når kommunikationsfolkene træder ind, går der lort i legovognen (forsker)

ser det sig, at mange af forskerne, som svarede *'Ministeriet blandede sig slet ikke'* afslører i tillægskommentarer, at de i virkeligheden oplevede indblanding fra ministeriets side, men at forskerne ikke fandt indblandingen udpræget kritisabel.

”Der var en altså en forhandling, som blot ikke førte til en konflikt, enten fordi der ikke var en konflikt eller fordi en af parterne bøjede sig. Men det overraskende for os var forskernes villighed til at forhandle. Og villigheden viser sig også ved, at forskerne oplever at de er fleksible i dialogen, men at ministeriet alligevel fordrejer deres rapport i offentlighedsfasen, så de ikke kan genkende den. Det gør forskerne forbandede; her føler de deres faglige integritet misbrugt.”

De kandidatstuderendes undersøgelse har kun lavet et dybdeinterview med en forsker, så hvad der nærmere sker i disse forhandlingsforløb er uklart, og det opfordrer de andre til at undersøge.

Konsulentfirmaer fleksible

Undersøgelsen har spurgt til de spændinger der er mellem forskerne og opdragsgiveren (ministerier), men ikke på de spændinger som kan opstå ved at forskerne sættes under pres af institut- eller forskningsledere, som ikke er interesserede i konflikter med opdragsgiveren.

Hovedparten af dem, som indgik i undersøgelsen, kom fra sektorforskningen, men der var også universitetsfolk og nogle fra konsulentfirmaer. Selv om materialet er spinkelt, så tør de kandidatstuderende godt konkludere, at der er forskel på forskningsfrihe-

“ Ministeriet ønskede visse passager ændret i konklusionen. I det omfang deres ønsker ikke ændrede ved rapportens faglige indhold og konklusioner, blev disse ønsker imødekommet. Ministeriet ønskede større indflydelse på manuskriptet, end de fik” (forsker)

den mellem universiteter, sektorforskning og konsulentbranchen:

”Universiteterne har høje idealer om at bevare autonomien. I sektorforskningen er der en lidt større åbenhed over for at forhandle og gå på kompromis. Hvorimod de private konsulentbureauer vil gå meget langt for at imødekomme kunden. De er mere fleksible og imødekommende overfor ministeriets krav, mener sektorforskningsansatte og universitetsansatte, som vi har talt med – og det gør, at universitets- og sektorforskere er meget kritiske over for den branche”

I deres undersøgelse stødte de kandidatstuderende på et privat konsulentfirma, som nægtede at deltage med henvisning til, at de havde en kontrakt med ministeriet, som forbød dem at fortælle om deres aktivitet uden ministeriets accept – og det havde ministeriet altså nægtet.

”Hvis det er sandt, er det jo demokratisk betænkeligt, at offentligt betalte undersøgelser ikke kan gås efter i sømmene eller udsættes for en uafhængig prøvelse”, mener Houe.

Demokratisk problem

”Overordnet har vores undersøgelse afsløret en gråzone, hvor (ministeriers) magt og styringsmekanismer blandes sammen med (forskernes) vidensproduktion. Viden er et magtredskab, så der er (politisk) kamp om, hvad der er sandt. Og der sker en sammenblanding, når politikere og embedsmænd kan indgå i forhandlinger med forskerne om forskningens indhold, problemstillinger og metodevalg, og når ministerierne i sidste ende bruger rapporterne, som de vil. Det er da et demokratisk problem, hvis politiken kan påvirke 'den uafhængige' videnskabelige analyse, for offentligheden tror da, at forskernes rapporter er båret af videnskabelige fakta”, siger Houe, som har fået et uventet indblik i det spændingsfelt, som mange forskere bevæger sig i:

”Det er ikke karrierefremmende at udfordre magten og fx afsløre, hvordan forskningen bliver udsat for pres. Det anfægter nogle af de magthavere, som måske skal give en bevilling. Derfor risikerer kritik at få begrænset støtte af sin overordnede. Alt i alt er det altså ikke populært at udfordre eller afsløre magtrelationer. *I den forstand gavner det måske heller ikke vores karriere som studerende, når vi skal søge jobs i relation til ministerier?* Altså: Vores forskningsvalg, problemformulering og metodevalg har konsekvenser for os...”

jø

“ I det her tilfælde med ministeriet, da var der forskellige ting, der gjorde mig irriteret over ministeriets pressemeddelelse. Den ene ting er, at de skriver 'rapporten konkluderer'. Og den konklusion, de så kommer med er deres egen. Og det er at presse den ...” (forsker)

Journalistikprofessor: Skriv et læserbrev

Professor i journalistik Erik Albæk kommenterede ministeriets politisering af forskningsrapporter med, at ministre har ret til at politisere videnskabelige rapporter, og at problemet er mediernes og forskernes: *"Når man som forsker har sluppet en undersøgelse, må man indstille sig på, at den får sit eget liv i offentligheden. Hvis man så synes, formidlingen bliver fordrejet, må man jo reagere med et læserbrev eller lignende"* (se A4.dk).

Kandidatstuderende Jens Peter Houe synes, at det er en mærkelig kommentar fra en forsker, som burde se kritisk på problemet:

”Han accepterer uden videre, at det er politikere og embedsmænd, som sætter spillereglerne for forskningen. Den elitistiske holdning er sikkert udbredt blandt politologer, politikere og spindoktorer.

Det kan da godt være, at det er naivt, men forskere bør altså anskue det ud fra et ideelt demokratisk og folkeligt synspunkt. Almindelige borgere må gå ud fra, at forskeres rapporter er udformet efter de højeste videnskabelige standarder, og at der ikke sker en forvrængning eller politisering heraf. Skatteborgerne må altså kunne kræve en loyal og korrekt fremstilling af rapporter uden fordrejning fra ministeriets side, for almindelige mennesker går jo ud fra, at det er rigtigt”, siger Houe.

”Professor Albæks henvisning til, at forskerne bare kan skrive et læserbrev er en mærkværdig reaktion. Enhver mediekyndig ved, at når først mediernes kører med én dagsorden, som tilmed er sat af en minister, så er det svært at komme på banen med en anden dagsorden – og det gør man slet ikke med et lille læserbrev inde i en avis. Helt bortset fra, at forskerne jo altså risikerer at lægge sig ud med ministeren. Så deres lyst til at gå ud i offentligheden begrænses af deres hensyn til karriere og kommende kontrakter”.

Løsarbejderne

Vi vil da gerne ansætte et antal af uæ'erne som eksterne lektorer, siger Rektorkollegiets formand, som foreslår heltidsundervisere til at løse universiteternes problem

Årets finanslov betød, at de deltidsansatte nu risikerer at få snuppet deres supplerende dagpenge, fordi de med vold og magt skal tvinges til at søge heltidsarbejde, om det så skal være udenfor deres fagområde.

DELTIDSANSATTE'

Men universiteterne er "fuldstændigt afhængige" af de løstansatte, fortæller universiteterne. Rektorformand Jens Oddershede gætter på, at mellem en fjerdedel og en tredjedel af al undervisning varetages af deltidsundervisere.

Ekstern lektor-ansættelse?

Men når universiteterne er helt afhængige af deres arbejdskraft: Hvad har rektor Jens Oddershede så gjort i sine syv år som rektor for SDU og sine tre år som formand for Rektorkollegiet for at råbe politikerne op?

"Jeg vil mene, at vi har gjort meget hen ad vejen, men det kan naturligvis være en påstand, at vi ikke har gjort nok," siger Jens Oddershede, som gør opmærksom på, at fuldtidsstillinger ikke kan komme på tale overalt. Der er små fag, der ikke har timer nok. Til gengæld er han åben for at forbedre de løstansattes vilkår ved at gøre dem til eksterne lektorer:

"Det mener jeg også, vi har gjort en del de senere år – uden at jeg kender situationen på de enkelte institutter. Hvis der er brug for dem over flere år, så vil det være det rigtige at ansætte dem som eksterne lektorer."

Hvor stor en andel af de ansatte skulle det så være?

"Et antal – mere får du mig ikke til at sige," siger Jens Oddershede.

Heltidsundervisere

Burde man ikke have gjort ministeriet opmærksom på, at pengemangel er årsagen til, at de løstansatte har dårlige vilkår?

"Jeg tror politikerne vil sige, at vi har fået masser af penge til vores sektor, og at det er op til os selv at skabe nogle rimelige ansættelsesvilkår indenfor de rammer, vi har fået. Så jeg vil endnu engang nævne muligheden for at få heltidsundervisere," svarer Oddershede.

Hans løsningsforslag er, at universiteterne får mulighed for at ansætte flere heltidsundervisere, dvs. et brud med kravet om, at universiteterne giver 'forskningsbaseret undervisning'.

Set ud fra et samfundsmæssigt synspunkt skal vi ikke løse vores problemer ved at samfundet betaler dagpenge til vores ansatte. Det er ikke den rigtige måde. Vi må selv finde en løsning

Jens Oddershede

"Hvis vi skal finde en varig løsning, så må vi slå nogen stillinger sammen, så vi får heltidsundervisere uden forskningsforpligtelse. Jeg ved godt, at man dermed gør op med nogle principper om forskningsbaseret undervisning. Men i forvejen er realiteten jo den, at en meget stor del af undervisningen i

dag ikke er forskningsbaseret. Og fordi man vil opretholde en skær af det forskningsbaserede, så lader men folk gå i deltidsstillinger. Fuldtidsstillinger er kun til forskere. Det er en ulykkelig sag, der rammer en gruppe mennesker som derfor er tvunget til at gå i deltidsstillinger."

Alligevel har rektorkollegiet ikke planer om forklare ministeren om den vanskelige situation, som er ved at opstå?

"Set ud fra et samfundsmæssigt synspunkt skal vi ikke løse vores problemer ved at samfundet betaler dagpenge til vores ansatte. Det er ikke den rigtige måde. Vi må selv finde en løsning," slutter Jens Oddershede.

KU-humaniora: Stor afhængighed

På det humanistiske fakultet på Københavns Universitet er man storforbruger af de løstansatte. Og dekan Kirsten Refsing forudser, at det med de nye dagpengeregler bliver svære at få fat på dem:

"Vores afhængighed af dem er meget stor, og med de nye regler tror jeg vi kan komme i en situation, hvor det bliver svært at skaffe deltidsansatte, så vi er hårdt pressede. Men jeg tror ikke løsningen er at tale med beskæftigelsesminister Claus Hjorth Frederiksen. Vi må selv finde en løsning. Vi lægger os i al fald ikke ned og spiller død," siger Kirsten Refsing, der selv arbejdede som undervisningsassistent i 1970'erne og 1980'erne.

Hun mener, at det gælder om at få konverteret så mange stillinger som muligt:

"Jeg har talt med mine institutledere om det. Både af akademiske og sociale grunde skal vi prøve at få flere fastansatte, flere adjunktansættelser. Men det vil naturligvis gå udover nogle, som der ikke bliver plads til."

På en del små fag vil det ikke være muligt: "Der er flere fag med en enkelt fastansat lærer, hvor der ikke er STÅ-produktion til mere. Her er det nødvendigt at kunne ansætte timelærere."

Men skal det så være som uæ'er eller eksterne lektorer?

"Det er bedst, hvis det kan blive som eksterne lektorer. Det er da også mit indtryk, at der i dag langt flere eksterne lektorer end undervisningsassistenter."

Ved du det?

"Det er mere et indtryk jeg har i forhold til dengang jeg selv var undervisningsassistent – hver gang jeg siger "undervisningsassistent", så bliver jeg rettet af mine institutledere, der siger "ekstern lektor"."

(Foto: Polfoto)

At forske i Nyhavn

Dekanen fra KUs humaniora i ny konfrontation med sit personale, da hun kom til at sige noget om tilstedeværelse

Dekanen på humaniora på KU, Kirsten Refsing, vakte for nyligt opstandelse, da hun på en besøgsrunde på sit fakultet sagde, at medarbejdernes arbejdstid var ukontrolleret, så de kunne jo "sidde i Nyhavn og drikke øl" i stedet for at opholde sig på arbejdspladsen.

Siden har referater af mødet cirkuleret på fakultetet og i dagspressen – blandt andet i dagbladet Information - og det blev et stort samtaleemne blandt de ansatte. Kirsten Refsing blev refereret for at sige, at de universitetsansatte skulle være glade for deres arbejdsforhold, som var langt bedre end de fleste danske industriarbejderes. Med de frie arbejdsforhold kunne man jo i princippet organisere sig, så man kunne "sidde i Nyhavn og drikke øl" i stedet for at opholde sig på arbejdspladsen.

Og i øvrigt var hun træt af den "lønarbejdermentalitet", hvor man hele tiden skulle have noget for de opgaver, man udførte. Det havde hun ikke kendt til i sine tidlige år ved Københavns Universitet og heller ikke i sine år i Hong Kong, hvor hun var indtil hun blev dekan.

Forsøg på at være morsom

Om Nyhavns-billedet forklarer **Kirsten Refsing**:

"Jeg sagde at fastansatte forskere har store privilegier i og med at de kan tilrettelægge

deres egen tid og de kan sidde og forske derhjemme – og så tilføjede jeg for at være morsom, at de også havde friheden til at sidde i Nyhavn og føre filosofiske dialoger. Der er ikke tale om at jeg er interesseret i at kontrollere om vores forskere fortager sig det ene eller det andet. Det er slet ikke min opgave", siger hun og tilføjer:

"Men jeg har fortrudt at jeg forsøgte at være morsom. Jeg tror, der sker det, at vi er inde i nogle meget store omstillingsprocesser, samtidigt med, at der i samfundet står meget lidt respekt om den humanistiske forskning. Der sker store forandringer, så jeg tror mange trækker sig ind i en skal og bliver nærtagende med, hvad man siger.

Og det er da min fejl, at jeg ikke forstår, hvad man kan tillade sig at sige for at være morsom. Da jeg arbejdede i Hong Kong oplevede jeg en kultur, hvor man kunne komme med masser af galgenhumor og ironi uden at få et ordentligt bang i hovedet - men jeg skal vel også tage mere højde for, at jeg sidder i en ledende stilling, at jeg ikke længere er en almindelig forsker."

Pointmålinger

Blandt de tilstedeværende var det få, som opfattede Refsings Nyhavns-billede som en morsomhed. Og Refsings udfald er da heller ikke hendes første konfrontation med de ansat-

te. Som en af sine første gerninger som ny dekan foreslog hun et forskningsmålings-system før Videnskabsministeriet havde spillet ud med rammerne for et sådant. Hun lavede måske et system, som var mere rigtigt end nødvendigt, sagde kritikerne – men systemet er nu indført.

Og for nylig lagde hun mere brænde på det bål ved at foreslå et sindrigt pointsystem for forskernes præstationer: Det giver point at udgive en lærebog, at holde et eksternt foredrag, at blive interviewet til radioen, at skrive et blogindlæg osv. Hver gang forskerne formidler skal de registrere det - og ved næste års interne fordeling af midler på fakultetet vil de enkelte institutter få penge efter, hvor mange point forskerne har fået skrabt sammen året før.

Det system har nogle kritikere kaldt "nonsens", for det indbyder til spekulation i at gøre det nemme. Og så måler systemet ikke reel kvalitet, for det vil medføre en forvriddning af de ansattes aktiviteter, på linie med forskningsmålingssystemet.

Dekanen har forklaret, at forskningsmålingssystemet er tilskyndet af Videnskabsministeriet, der lægger op til, at der skal konkurreres om midlerne. Fakultetets system er tilpasset, så det passer til netop humanioras faglighed.

TKW

DDR-politik

- når det ovenfra defineres, hvad der er kvalitet i undervisning, formidling, publicering osv.

"Jeg mener det seriøst: Regeringens strategi og initiativer på bl.a. forsknings- og uddannelsesområdet er ren DDR, når staten detailstyrer i en grad, så det minder om planstyring. Man indfører udviklingskontrakter, ranglister og akkrediteringslister, som man fra statslig side styrer målene for. Ovenfra defineres, hvad der er kvalitet i undervisning, formidling, publicering osv. Og så præmieres de højest scorende med ekstra bevillinger. Det minder om DDR, som når 'Wolfgang Schmidt' fik præmie for at være 'årets mønsterarbejder'", siger CBS-professor **Lars Bo Kaspersen**, som bl.a. forsker i moderniseringsprocesser og statsøkonomi.

DDR-modellen er defineret ved at staten bestemmer, hvilke kriterier og mål, der gælder. Og så benchmarkes og kontrolleres der: "Det sker altså ikke en markedsførelse, som nogle siger, men en statsligførelse", forklarer han. "Og styringen og kontrollen bliver helt fantastisk og absurd, når regeringen intervenserer i fx eksamensformer (gruppeeksamen). Det ved embedsmænd og politikere intet om, i modsætning til fagfolk og aftagere", siger han.

Globalisering = økonomisk konkurrence

Det gennemgående træk i disse års policy-mageri – som kulminerede i Globaliseringsrådets rapporter fra efteråret 2006 – er en klassisk forståelse af, at stigende udveksling af varer, deregulering og liberalisering giver stærkere konkurrence:

"Og globaliseringens ydre forandringsprocesser må den statslige politik så indrette sig på. Men bemærk at Regeringen ikke skræmmer med dommedagsprofetier om at 'ulven kommer'; retorisk udtrykkes derimod, at den voksende konkurrence er 'en udfordring', som man må tage nogle politiske forholdsregler overfor - og det handler alle disse års tænketanke og kommissioner og reformer om", siger han, der har studeret alle rapporter og kommissions-betænkninger i de sidste mange år.

Den borgerlige regering har placeret sig i en midterposition, hvor den ikke – som traditionel liberal politik – opfatter den offentlige sektor som en byrde, som skal skæres ned. Den skal nemlig fungere som en facilitator for den private sektor, siger professoren.

Den offentlige sektor skal trimmes og effektiviseres under overskriften 'kvalitetsudvikling'. Globaliseringsrådet handlede især om, hvordan konkurrenceevnen forbedres via uddannelse forskning og innovation i den offentlige sektor. Velfærdskommissionen handlede om, hvordan arbejdsmarked, immigration og offentlige systemer bedst indretter

“ Styrings- og kontraktpolitikken er et brud med en dansk tradition for at lade institutionerne selv bestemme deres egne kvalitetsmål. Nu definerer man ovenfra, hvad der skal gøres, hvordan og hvem der må gøre det

Lars Bo Kaspersen

sig på konkurrencen. Og kvalitetsreformen handler om, at regeringen vil have en stærk kvalitet i ledelse, styring og produkter. Det styres fra oven ved, at man ovenfra definerer, hvilke serviceydelser, man ønsker og så opstiller man kvantitative kriterier og målepunkter for, om målene nås.

Hvad hvis analysen og strategien er forkert?

Det er politikernes, embedsmændenes, erhvervslivets, organisationernes analyse – dvs. den politisk-økonomiske elites blik.

"Men hvad nu, hvis de politiske eliteaktørers analyse er forkert? Trækker strategien og de politiske initiativer så i en helt forkert retning. Hvad er konsekvensen om tyve år, hvis analysen og strategien er forkert", spørger han. "Selv hvis analysen er rigtig, så er der fare for, at strategien er forkert". Hvad nu

(foto: Henrik Petri)

“ Problemet er, at bevillingsstrømmen er et nulsumsspil: Prioriterer politikkerne den anvendelsesorienterede forskning, så sker det på bekostning af grundforskningen og den frie forskning. Det er kortsigtet, for det overser, at det anvendelsesorienterede på langt sigt er baseret på den frie grundforskning.

Og jeg kan da klart se konsekvenserne af den førte politik allerede i dag: På samfundsvidenskab og humaniora sidder der folk, der har gode grundforskningsprojekter, men ikke kan få dem finansieret. I stedet er de nødt til at søge pengene i programmer og puljer, der er anvendelsesorienterede – og det er jo ikke fri forskning. Derfor findes fri humanistisk grundforskning næsten ikke ...

Lars Bo Kaspersen

hvis det ikke er den rette medicin, så kommer man uforvarende til at underminere nogle elementer, som er funktionelle.

Det klassiske eksempel på centralstyring var adgangsbeholdningen, hvor politikerne og embedsmænd lavede prognoser for den fremtidige arbejdsmarkedsudvikling, som faktisk viste sig at være forkert, fx lægestudiet.

"Nu laves der topstyrede strategier og målsætninger, understøttet af detaljerede kontrol-, evaluerings-, benchmarkingsmekanismer. Derfor ser man i disse år et hårdhændet opgør med reformpædagogikken. Jeg deltager gerne i kritik af dele af den, for den risikerer at underminere grundfagligheden. Men uden videre at få den fra hinanden for at indføre topstyrede mål er helt overdrevet", siger Kaspersen.

"Det hænger ikke sammen: Danmark roser sig af at have en fleksibel arbejdsstyrke, så der må være nogle, der performer godt? Ofrene for reformpædagogikken må altså have lært noget! Der mangler altså helt anerkendelse af, at der er aspekter af reformpædagogikken, som genererer innovation".

Opgør med socialliberale principper

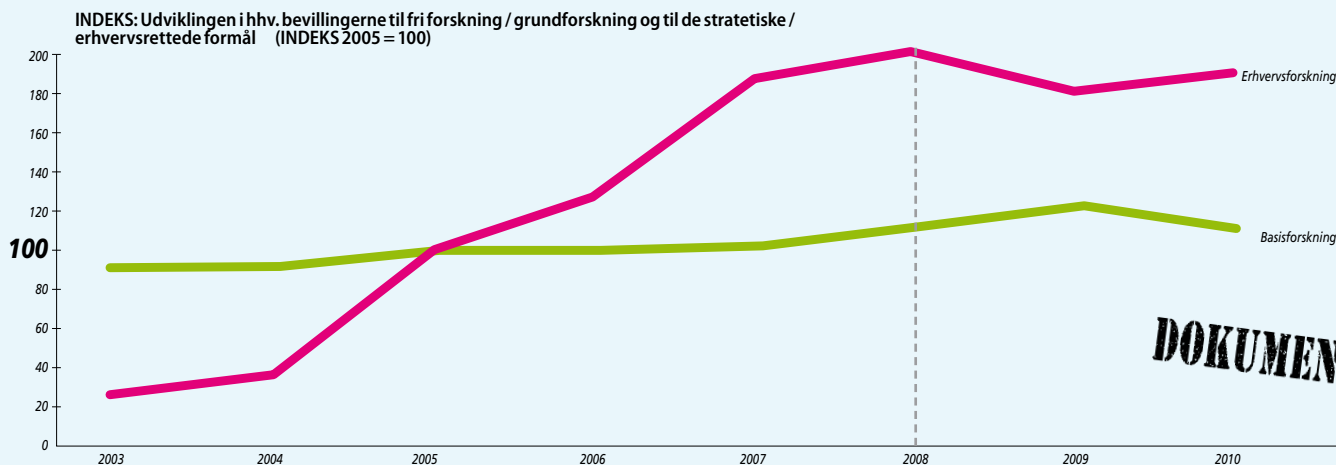
"Man skal jo ikke tænke ret meget over det, før man finder ud af, at DDR-politikken ikke nødvendigvis fører til 'kvalitet' ..."

Politikernes analyse og strategi er et radikalt brud med – og en underminering af en 150 år gammel politisk kultur, som byggede på tillid. Styrings- og kontraktpolitikken er et brud med en dansk tradition for, at lade institutionerne selv bestemme deres egne kvalitetsmål. Nu definerer man ovenfra, hvad der skal gøres, hvordan og hvem der må gøre det:

"Det har været sådan, at hvis et samfundsområde selv kunne administrere sig, så lod man dem gøre det, i en bottom-up proces. Det var en stærk stat, fordi den anvendte indirekte magt. Hvis der var velfungerede aktører, så støtter staten. Det var et socialliberalt princip om hjælp-til-selvhjælp.

Man havde tillid til, at gårdmændene kunne klare omstillingen, støttet af højskoler m.m. Man har haft tillid til, at fritidssektoren kunne styre sig selv med en vis statsstøtte, med det resultat at Danmark har et enestående fritidsliv i international sammenhæng. Man har haft mulighed for at oprette friskoler. Uddannelsesinstitutioner har i et vist omfang ikke været omfattet af centralt fastsatte mål. Osv.", forklarer han.

ja

INDEKSET fortæller, hvordan udviklingen i bevillinger har været og er budgetteret til i perioden 2003-10 mellem de erhvervsrelaterede puljer (Strategiske forskningsråd, Innovationsfonden (RTI) og Højteknologifonden (se BEVILLINGSOVERSIGT s.12)) og så puljerne til fri basisforskning (universiteternes basismidler, de faglige forskningsråd samt Grundforskningsfonden (se BEVILLINGSOVERSIGT nederst på siden)).

Strategisk oprustning

Mens frie forskningsmidler steg med 14 pct. steg erhvervspuljer med 100 pct.

De strategiske erhvervsapuljer er steget eksplosivt under VK-regeringen, viser FORSKERforums beregninger. Puljerne blev fordoblet i perioden 2005-08. Til sammenligning steg bevillingerne til universiteternes basisforskning, til Det Frie Forskningsråd og Grundforskningsfonden kun med 14 pct. i perioden 2005-08 (se figuren ovenover).

At der er tale om en bevidst strategi med at lade den frie forskning stagnere og støtte den strategiske-erhvervsrettede forskning viser statistikken over, hvordan Det Strategiske Forskningsråd er vokset i perioden 2005-08 med 215 pct. Overvismand **Peter Birch Sørensens** fra Det økonomiske Råd siger:

”Der er sket en markant opprioritering

af midlerne til strategisk og erhvervsrettet forskning i forhold til den frie forskning. Det er bekymrende, hvis den tendens fortsætter. Det er en kortsigtet politik, bl.a. fordi fri forskning og grundforskning er grundlaget for den anvendelsesorienterede forskning og for samfundets langsigtede innovationsevne.”

Det Frie Forskningsråd snydt igen

- men er fortrøstningsfulde og tror på dialog

Et klart eksempel på den drastiske stigning i de erhvervsrettede og strategiske puljer er relationen mellem bevillingerne til Det Frie Forskningsråd (paraplyen for de fem faglige råd) og de strategiske. Mens faglige råds midler steg med 17 pct., så voksede det strategiske forskningsråd med 215 pct. i perioden 2005-08 (fra 307 – 659 mio., se bevillingsoversigter nederst side 11-12).

Hertil siger formanden for Det Frie Forskningsråd:

”Som formand for Det Frie Forskningsråd er jeg da bekymret for, hvis politikerne ikke tildeler området flere midler. Det overordnede er, at vi er stærkt interesserede i, at der kommer flere penge til forskning som helhed. Men der bør være balance mellem bevillingerne til den frie forskning og den strategiske. Den frie forskning og grundforskningen er på længere sigt basis for, at der kan ske in-

novation i det strategiske og anvendelsesorienterede felt”, siger **Jens Chr. Djurhuus**.

De frie råd har i de seneste år protesteret over, at de statslige bevillinger til den frie forskning stagnerer. Men protesterne er ikke blevet hørt – og imens er bevillingerne til den strategiske og erhvervsrettede sektor steget drastisk?

”Jeg er fortrøstningsfuld og har tillid til, at vi kan overbevise det politiske system om vigtigheden af balancen mellem den frie og den strategiske streng. Og jeg fornemmer, at vi har gehør for det blandt politikerne og hos Videnskabsministeren.”

Fortrøstningsfulde igen

Trods gehøret har Det Frie Forskningsråd altså kun fået en 3-procents opskrivning 2007-08, hvor Det Strategiske Råd har fået 51 pct.?

”Det er korrekt, men vi har allerede øjnene rettet mod finanslov-2009, som skal forhandles i efteråret. Og jeg er fortrøstningsfuld, for at der nok skal blive lyttet til vores synspunkter”.

Det samme sagde Djurhuus også før finanslov-2008, så hvad har han at have sin optimisme i?

”Jeg oplever, at der bliver lyttet til vores synspunkter”.

Det lyder som om du ikke tør sige noget – som om du træder vande for ikke at træde det politiske system over tæerne?

”Nej, sådan er det ikke. Jeg mener tiden er til dialog. Og jeg har som sagt fortrøstningsfuld over for, at vi kan vinde gehør for, at der bør ske en betydelig styrkelse af Det Frie Forskningsråds bevilling ved efterårets finanslovsforhandlinger”.

jø

Udviklingen i forsknings-bevillinger på universiteter, frie forskningsråd og grundforskningsfond 2003-

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Unibasis	4224	4207	4426	4406	4429	4937	5347	5088
Friforsk	725	750	905	927	1035	1065	1035	937
Grundfors	240	173	195	195	243	310	275	300
	5189	5130	5526	5528	5707	6312	6657	6325

Strategisk succesrate: 40-55 pct.

Hos Det Strategiske Forskningsråd var gennemsnitsbevillingen på 15 mio. kr.

Hos Det Strategiske Forskningsråd (DSF) var succesraten 40-55 pct. hvis den blev målt på, hvem der fik penge efter at have indsendt en specificeret ansøgning i 2007. Omkring halvdelen fik altså succes med deres ansøgning. (Hvis succesraten derimod blev målt på, hvor mange 'interessetilkendegivelser', der endte med at få en bevilling, var succesraten 24 pct.)

Og det var ikke småpenge, det handlede om, for gennemsnitsbevillingen var på 15 mio. kroner. I alt uddelte DSF til sine årlige 6-9 programtemaer 200 mio. kroner (2005), 400 mio. (2006), 742 mio. (2007).

Det Strategiske Forskningsråds hovedopgave er at udmønte penge fra (politisk definerede) opslag eller indsatsområder. Disse områder hed fx i 2007 'strategisk forskning inden for bæredygtig energi og miljø' (45 interessetilkendegivelser, 23 ansøgninger og 14 bevillinger).

Ansøgningsfeltet hos Det Strategiske Forskningsråd (DSF) er begrænset, idet der kan søges bevillinger inden for bestemte 'øremærkede' tematikker. Det er en betingelse for bevilling, at et privat firma er involveret. Rådets bevillinger skal 'styrke samspillet mellem offentlig og privat forskning', dvs. bevillingerne retter sig mod anvendelsesorienterede projekter. Rådet skal angiveligt opsøge nye forskningstendenser og kan igangsætte initiativer på baggrund heraf.

DSFs bestyrelsen har ikke selv bevillingskompetence, men har nedsat ad hoc programkomiteer med bevillingskompetence eller den kan overlade kompetencen til et af de fem faglige forskningsråd.

Innovationsfonden: 40 pct.

I RTI var gennemsnitsbevillingen på 9-10 mio. kr.

I Rådet for Teknologi og Innovation (RTI) er der nok af penge eller også er kvaliteten i teknat i dansk erhvervsliv bare stjernegod. Succesraten for dem, der søgte penge hos RTI har i hvert fald været høj, idet ca. 40 pct. af ansøgerne fik bingo:

Først fik 11 tilsagn ud af 33 ansøgere (2006). Så fik 7 ud af 15 (1. runde 2007). Og endelig fik 6 ud af 15 (2. runde 2007), fortæller statistikken. Og det er ikke småpenge; en bevilling er i gennemsnit på 9-10 mio. kr.

I alt blev der i 2006-07 fordelt hhv. 130 mio. og 139 mio. kroner til disse projekter.

RTIs formål er at styrke den 'vækst og innovation i erhvervslivet gennem teknologi- og innovationspolitiske initiativer'. Rådets arbejde består af to dele, dels at rådgive videnskabsministeren om teknologi- og innovationspolitik, dels at administrere bevillinger, som henlægges til rådet af ministeren. Rådets pulje er rettet mod innovation i private firmaer, som har en særlig kommerciel ide, som de gerne vil dyrke.

På det mere konkrete plan har rådet til opgave at fremme

- samarbejdsprojekter mellem forskere, forsknings- og uddannelsesinstitutioner, teknologiske serviceinstitutioner, videninstitutioner eller virksomheder

- innovation, udvikling, spredning, udnyttelse og kommercialisering af forskningsresultater og ny teknologi
- m.m.

Rådet for Teknologi og Innovation – med IBM-formand Lars Mikkilgaard-Jensen som formand - administrerer også en række initiativer til fremme af innovation og vidensspredning inden for innovationskonsortier, GTS-institutioner m.m. samt iværksætter- og kommercialisering samt regionale og internationale teknologi-initiativer.

Rådet har ingen særlige procedurer, fx interessetilkendegivelses-fase, men bevillinger gives suverænt af bestyrelsen og ikke nødvendigvis efter særlig sagkyndig vurdering.

Jø

Højteknolo succesrat

Bevillingerne er typi

Hos Højteknologifonden var succesraten 45-51 pct. hvis den blev målt på, hvem der fik penge efter at have indsendt en specificeret ansøgning i 2007. (Hvis succesraten udregnes på, hvem der indsendte 'interessetilkendegivelser' var succesraten 15 pct.).

Og fonden administrerer ikke småpenge. I 2008 udloddes 272 mio. kr. De udvalgte projekter (platforme) har i gennemsnit fået 24 mio. i bevilling over 2-4 år. (Fonden har udloddet knap 1325 mio. statspenge siden starten i 2003).

Formål: Erhvervsmæssigt potentiale

Fonden dækker halvdelen af projektudgifterne, mens det private firma og en offentlig forskningsinstitution (fx Risø-DTU) tilsammen bidrager med en tilsvarende sum.

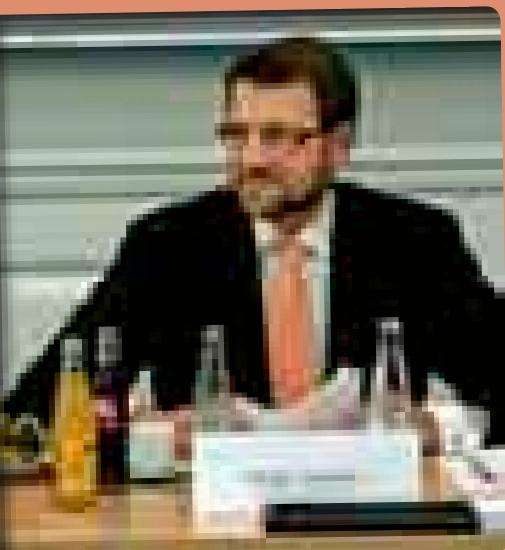
Fonden støtter højteknologiske 'platforme', dvs. fremstilling af en radikalt ny teknologi, som baner vej for at de deltagende parter kan indlede indtil flere nye kommercielle aktiviteter. Eller man støtter projekter, der skal skabe 'et resultat, som øger samarbejdspartnerne mulighed for at forbedre deres videns- og markedsposition.

Erhvervslivet har med fonden sin egen pengekasse, som angiveligt både skal beskæftige sig med forskning og innovation. Et typisk projekt var da den børsnoterede vindmølleproducent VESTAS fik 15 mio. i december til at produktudvikle deres vindmølle-propel, så den bliver mere effektiv og økonomisk, hvis den udformes med 'flaps' som på en højs vinger.

Højteknologifonden er en selvstændig fond inden for den statslige forvaltning, hvor bestyrelsen primært består af erhvervsfolk. Fondens giver tilskud i form af medfinansiering til højteknologiske satsninger og projekter inden for forskning og innovation, alt sammen 'med erhvervsmæssigt relevans'.

Udviklingen i erhvervsrelaterede bevillinger til det strategiske forskningsråd, RTI samt Højtek-fonden

	03	04	05	06	07	08	09	10
Strat.forsk	125	150	307	437	659	757	634	439
Tek&Innov	88	88	85	98	127	119	126	126
Højtek	0	0	193	195	273	272	272	510
	213	238	585	730	1059	1148	1032	1075

gi-fondens e: 50 pct.

sk på 24 mio. pr. stk.

Alle satsninger og projekter skal leve op til tre succes-kriterier: Åbenbart erhvervs-mæssigt potentiale, teknologi-overførsel samt samarbejde mellem offentlige forskningsinstitutioner og private virksomheder.

"Højteknologifonden investerer i den gode ide, som tager udgangspunkt i at realisere et markedspotentiale ved med entrepreneurship at omsætte højteknologi til værdiskabelse". Et højteknologisk produkt kan være en opfindelse eller et 'innovationsprojekt'. Som projektmodel arbejdes med 'innovationskon-sortier, der skal opbygge nye kompetencer og ydelser inden for teknologisk service, der efterfølgende kan spredes til dansk erhvervsliv, især i små og mellemstore virksomheder'.

Ikke forskningsfaglig vurdering

Det er ikke muligt at få aktindsigt i fondenes sagsbehandling og dermed foretage en gennemgang af bedømmelseskriterier og kvalitetsnormer.

Højteknologifondens projekter er således ikke underlagt en forskningsfaglig vurdering – hvilket underforstået er problematisk for en offentlig pengetank (**DØRS: 'Erhvervsstøtte på godt og ondt', rapport foråret 2006**).

Proceduren er simpel: 'Interesstillkendegivelsen' skal udfyldes i et 4 sideres standardiseret skema, hvor der bl.a. skal fortælles om det åbenbare erhvervmæssige potentiale.

Administrationen af bevillingerne ligger suverænt hos Højteknologifondens bestyrelse med formand og otte andre personer (udpeget i deres personlige egenskab af ministeren). Pt. er Danfoss-direktør Jørgen Mads Clausen formand.

DOKUMENTATION

OVERSIGT: Succesrater på hhv. interesstillkendegivelser og ansøgninger i råd og fonde, samt gennemsnitsbevilling

	Interesstillkend.	Succesrate	Ansøgninger	Succesrate	Gn.snits.bevilling
Frie Forsk.råd	-	-	961	17,8 pct.	1 mio.
Strateg. Råd	191	(24 pct.)	83	40-55 pct.	15 mio.
Innovationsrådet	-	-	30	40 pct.	10 mio.
Højteknofonden	158	(15 pct.)	47	45-51 pct.	24 mio.

Det Frie Forskningsråds succesrate (2007) er udregnet på baggrund af det ansøgte beløb i forhold til det bevilgede beløb (idet rådernes bevillinger gives til mange ansøgere med begrænset tilsagn).
Strategiske Forskningsråd 2007-udmøntning.
Innovationsrådet 2007-udmøntning.

Beregning af 'succesrater'

Succesraten skal give et udtryk for, hvor nemt eller svært det er at få succes med sin ansøgning.

Udgangspunktet for oversigten er, at Regeringen igennem de sidste fem år har opbygget tre pengetanke til erhvervsrettet forskning og innovation, som samlet set er større end de frie, faglige forskningsråds.

Allerede i størrelsen af puljerne er der imidlertid en ubalance, idet puljen til de faglige forskningsråd og til de tre erhvervsrettede forsknings-fonde er nogenlunde lige store (hhv. 1.000 mio. kr. og 1.100 mio. kr.), men antallet af ansøgere er helt forskelligt: Mens der var 961 ansøgere hos de faglige råd, så var der 160 ansøgere hos de tre erhvervsfonde.

Og der er stor forskel på de bevilgede beløb. Hos de faglige råd er gennemsnitsbevillingen 1 mio. kr. mens gennemsnittet hos de tre erhvervsfonden er på 10-24 mio. kr.

Succesraten for de fem frie, faglige forskningsråd er udregnet som det bevilgede beløb i forhold til det ansøgte beløb. Denne opgørelsesmetode er valgt, fordi det er det bedste udtryk for konkurrencen om midlerne på dette område, hvor der er relativt færre midler til rådighed og relativt mange ansøgere.

Succesraten for de tre erhvervs-fonde er udregnet som andelen af indsendte **realitets-ansøgninger**, der får bevilling.

Der er således ikke taget hensyn til, at der hos Det Frie Forskningsråd og hos Højteknologifonden er indskudt en prækvalifikation i form af 'interesstillkendegivelser'. På baggrund heraf udvælger rådet / fonden så blandt 'interesstillkendegivelserne', hvem der inviteres til at indsende en realitets-ansøgning – og det er succesraten herfra, at FORSKERforums beregning er foretaget. Denne opgørelsesmetode er valgt, fordi

- hvis der blev taget udgangspunkt i interesstillkendegivelserne ville det ikke være et

retfærdigt grundlag for sammenligning med ansøgningsfasen til de faglige forskningsråd, hvor den første ansøgning er realitetsansøgningen, som bevillingsmyndigheden tager beslutning på baggrund af. Det store arbejde for universitetsforskerne m.fl. ligger således ved indsendelse af ansøgningen.

- hos Det faglige Forskningsråd og Højteknologifonden søges på strategiske (program-) titler, som indsnævrer det tematiske fagområde og dermed gør ansøgningsarbejdet nemmere for de mulige ansøgere. (Ansøgninger hos de fem faglige forskningsråd er derimod tematisk åbne og frie uden at der er angivet programtitler, hvilket gør feltet mere åbent, og gør kravet til ansøgningerne større).

- prækvalifikation sker ved udfyldelse af et standard-skema og kan opfattes som en mere uforpligtende fase, hvor det er hensigten at frasortere de ansøgninger, som ikke falder indenfor et opslags rammer, fx 'energi og miljø' hos Det Strategiske Forskningsråd eller temaerne træmaling, den smarte gasmåler, vindmøller, koncertlys og industriværktøjer hos Højteknologifonden (2007).

- rådet / fonden selv skelner skarpt mellem kravene til 'interesstillkendegivelser' og ansøgning. I interesstillkendegivelsen skal der således fx kun angives *et skitsebudget og forventet finansieringsplan – i runde beløb (hundrede tusinder)*. Rådet / fonden udvælger på den baggrund de projekter, som indbydes til at indsende en realitetsansøgning med budget, detaljerede økonomioplysninger for lønomkostninger, udstyr samt eventuel medfinansiering for hver enkelt partner: Erhvervsvirksomhed, sektorinstitution eller universitet m.m.

(Beregningen af succesrater er sket med udgangspunkt i aktindsigt i de enkelte råds / fondes bevillingsstatistikker).

Vismændene: Afkast til s

Næsten halvdelen af erhvervs-ansøgerne får tocifret millions er tilsyneladende ikke særlig skarp, konstaterer Overvismanden, der

Det er tilsyneladende meget nemmere at få en bevilling fra de statslige råd og penggetanke, som er rettet mod anvendelsesorienteret forskning og innovation end hos de frie faglige forskningsråd. Mens succesraten hos de frie råd er 17,8 pct. så er den 40-50 pct. for ansøgerne hos de erhvervsrettede fonde. Næsten halvdelen får altså bingo hos de erhvervsrettede fonde: Det strategiske Forskningsråd, RTI (Rådet for Teknologi og Innovation), hvor bevillingerne tilmed er tocifrede millionbeløb, afslører FORSKERforums gennemgang.

”Som ’succesraterne’ er fremlagt her, kan man umiddelbart konstatere, at mens der er hård konkurrence om penge i de frie forskningsråd, så er man i de anvendelsesorienterede råd og fonde kommet til et punkt, hvor konkurrencen tilsyneladende ikke er særlig skarp”, siger overvismand **Peter Birch Sørensen**:

”Den begrænsede konkurrence om de erhvervsrettede puljer tyder på, at man ikke bør udvide den type bevillinger. Man kan også være bekymret for, om der faktisk sker en systematisk evaluering af, om projekter støttet af de erhvervsrettede puljer opfylder deres samfundsmæssige formål.”

Vismændene skeptiske overfor erhvervsstøtte.

Peter Birch Sørensen: ”Vor kritik af de nye ”cigarkasser” til støtte af erhvervsrettet forskning går på, at man tilsyneladende ikke gennemfører systematiske analyser af, om de støttede projekter har klare fordele for andre end dem, der modtager støtten. Det er ikke nok at kunne påvise, at en bestemt virksom-

Konstruktion med Højteknologifonden er en katastrofe. Socialdemokraterne har været Regeringens støtter i forskningspolitikken, men stemte imod Højteknologifondens pengetank, der uddeler 275 mio. kr. om året:

Fonden har ikke noget med forskning at gøre, det er erhvervsstøtte til ’innovation’ (produktudvikling). Den er millionstøtte til formål, som erhvervslivet måske ville have lavet alligevel, men som man nu kan lave for offentlige midler. Den støtter kun tekniske og naturvidenskabelige formål, som er anvendelsesorienteret.

Det er en offentlig fond, styret af erhvervsfolk, uden at der er klare kriterier for, hvorfor noget skal støttes.

Per Buch Andreasen, formand for socialdemokraternes forskningsudvalg

Peter Birch Sørensen

hed har haft kommerciel gavn af at indgå i et offentligt støttet forskningssamarbejde med et universitet. Man må også kunne påvise, at støtten medfører et varigt løft i indtjeningen i andre dele af samfundet, eller at den f.eks. medfører et bedre miljø eller en bedre sundhedstilstand i befolkningen.”

De økonomiske vismænd har luftet forbehold over for erhvervsstøtte. Man opgør den samlede statslige erhvervsstøtte til forskning, udvikling og innovation til 2.200 mio. kroner i 2006 (**Erhvervsstøtte på godt og ondt, rapport foråret 2006**).

Forudsætning: Samfundsmæssigt afkast

Vismændene – der er kendt for at være meget liberale – anfører opretning af ’markeds-

fejll’ som argumentet for erhvervsstøtte, dvs. at markeds kræfterne ikke altid fører frem til den bedste anvendelse af ressourcerne i samfundet.

I rapporten fra 2006 var tankegangen, at hvis der skal ydes offentlige tilskud til erhvervslivets forskning, skal forskningen have karakter af et ’offentligt gode’, dvs. den skal indebære en spredning af viden til andre end dem, der får støtten. Den støttede forskning og innovation skal altså give et større afkast til samfundet end til de direkte involverede private investorer, f.eks. gennem videnoverførsel til andre forskningsområder eller til andre virksomheder.

Peter Birch Sørensen: ”Vismændene siger ikke, at staten helt bør undlade at støt-

Samfundet?

støtte. Konkurrencen foreslår analyse af området

te erhvervslivets forskningsindsats. Vi siger blot, at offentlig støtte til enkeltvirksomheders forskning kun er berettiget, når den medfører klare fordele for andre end de virksomheder, der modtager støtte. Sådanne fordele kan f.eks. bestå i, at andre virksomheder eller personer får gratis adgang til viden, som de ellers kun kunne have fremskaffet ved selv at afholde omkostningerne. I den situation kan man sige, at 'det samfundsøkonomiske afkast' af en investering i forskning og udvikling overstiger det privatøkonomiske afkast til den virksomhed, der igangsætter forskningen."

Vismændene siger ikke, at staten helt bør undlade at støtte erhvervslivets forskningsindsats. Vi siger blot, at offentlig støtte til enkeltvirksomheders forskning kun er berettiget, når den medfører klare fordele for andre end de virksomheder, der modtager støtte.

Peter Birch Sørensen

Spredningseffekt?

Højteknologifonden skal støtte projekter med åbenbart erhvervsmæssigt potentiale. Og fonden kan uden videre støtte 'innovation' (produktudvikling), og sådanne projekter vil ikke være underlagt en forskningsfaglig vurdering, konstaterer Vismændene.

Vismændene ser positivt på, at virksomhederne skal medfinansiere for at udløse fondsbevilling, men det kan være problematisk, at den offentlige institution, som skal medvirke, skal medfinansiere, for de penge går fx fra universiteters basismidler til noget meget anvendelsesorienteret.

Vismændene opfordrer til en kritisk gennemgang af de eksisterende erhvervsrettede støtteordninger. Erhvervsstøtte bør gennemgå en cost-benefit analyse, hvor fordele og ulemper gøres op mod hinanden, hedder det.

Vismændene peger på, at der mangler grundige undersøgelser af spredningseffekterne af den danske støtte til kommerciel forskning, siger **Peter Birch Sørensen**:

"Man burde gennemføre et "strategisk" forskningsprojekt, der går ud på at udvikle klare kriterier for og metoder til at vurdere, om offentlig støtte til kommercielle forskningsprojekter har tilstrækkelige spredningseffekter til at begrunde støtten. Det må også være i samfundets og specielt i Videnskabsministeriets interesse at få udviklet sådanne metoder, så der kan foretages en systematisk evaluering af, om støtten giver et rimeligt afkast til samfundet."

jø

Frie forsknings succesrate: 17,8 procent

Kun hver 5-6 ansøger fik den bevilling, der var søgt hos de 5 faglige forskningsråd. 961 ansøgere fik i gennemsnit 1 mio. kr.

Der blev søgt om i alt 5,9 mia. kroner hos de fem faglige forskningsråd, men der var kun 1 mia. til fordeling (2007). Det gav en succesrate på kun 17,8 procent – hvilket vil sige, at knap hver femte fik bevilling. Resten fik ikke de penge, de søgte.

Det Frie Forskningsråd (DFF) støtter frie forskningsprojekter inden for alle videnskabelige områder, og konkrete forskningsaktiviteter uden bindinger i form af erhvervsrelation eller krav om samfinansiering osv. Ansøgninger er baseret på forskerens egne initiativer. I gennemsnit fik hver ansøger (som godt kan være en forskergruppe) 1 mio. kr. hver.

Flest penge i det tekniske råd

Der er forskel mellem de penge, der er til rådighed for de tørre (humaniora og samfundsvidenskab) og de våde områder (naturvidenskab, teknik og sundhed), bl.a. fordi de sidste har udgifter til udstyr og apparatur m.m. De fem faglige forskningsråd fordelte tilsammen 1.000 mio. kroner (2007), men rammen var uens fordelt mellem rådene. Teknisk videnskab sidder på en tredjedel af midlerne:

- Teknik	33 pct.	304 mio.
- Sundhed	26 pct.	250 mio.
- Nat.	19 pct.	271 mio.
- Hum.	14 pct.	130 mio.
- Samf.	8 pct.	90 mio.

Succesraten højest hos naturvidenskab

Presset på de enkelte råd varierer således og det afspejles en smule i succesraterne, hvis

man ser på forholdet mellem ansøgt beløb / bevilget beløb. Naturvidenskabsfolkene er tættest på at få det beløb de søger om:

- Naturvidenskab	24 pct.
- Samfundsvidenskab	19 pct.
- Sundhed	16 pct.
- Humaniora	16 pct.
- Teknik	16 pct.

Den bedste succesrate findes hos naturvidenskab. Det kan måske tilskrives, at forskerne her også har mulighed for at søge penge i andre kasser.

Den højeste bevilling pr. ansøger er hos de tekniske videnskaber, hvor bevillingen var på 2.2 mio. i gennemsnit. Også på naturvidenskab var den høj med 1,4 mio. Men på andre områder var den lavere: Samfund (918.000 kr.), Sundhed (752.000) og i bunden lå ikke overraskende humaniora (630.000).

Hos teknik og sundhed skyldes den relativt lave succesrate, at her søges om relativt store bevillinger til tekniske fix, og det betyder, at færre får det fulde ansøgte beløb.

Hos humaniora er det omvendt: Her er der mange ansøgere til en relativt lille pulje. Humanisterne har det generelle problem, at deres faglige råd groft sagt er deres eneste mulighed for at søge bevilling, fordi alle de nye kasser (strategiske og innovations-råd) er forbeholdt teknik, natur og sundhed. Men humaniora er også et billigt område, hvor der groft kræves der groft sagt bare et kontor og nogle bøger.

jø

DOKUMENTATION

Grundforskningsfonden: 7 pct.

Dansk forsknings Rolls Royce gav i gennemsnit 63. mio. i femårige bevillinger

Grundforskningsfonden har haft ca. 1000 interesselikendegivelser og heraf er der kommet 60 centre på seksten år. Det giver en succesrate på 6 pct. over alle årene. Og succesraten for 2008 ser ud til at holde gennemsnittet, for fonden forventer, at der kommer 8-10 centre ud af de 142 interesselikendegivelser, som er indkommet til 2008-ansøgningsrunden.

Fonden opererer med interesselikendegi-

velser, dvs. at ud af årets 142 tilkendegivelser blev der udvalgt 29 til anden runde, og når disse er gennemgået, forventes der bevilget 8-10 center-bevillinger.

Siden sin start i 1991 har fonden bevilget 3.800 mio. kroner til centerdannelser, dvs. ca. 63 mio. pr. projekt, typisk til afløb over fem år.

"Socialdemokraterne har indgået i kompromis'er og aftaler med Regeringen om forskningspolitik, ja. Og jeg erkender, at vi ikke kom igennem med vores egentlige ønsker til universitetslovsreformen. Der er også forskel på lovens bogstav og så måden, den bliver implementeret på. Men jeg tror, at vi vil se en skarpere kant mellem S og Regeringen i de kommende år", siger en central socialdemokrat på forskningsområdet, som tilføjer:

"Men en klar revision af fx universitetsloven afhænger da også af, om der er tilstrækkeligt mange fra universitetsverdenen selv, som har modet til at stå frem med protester. Det er jo ikke været imponerende, hvad de akademiske medarbejdere og rektorer har markeret i den offentlige debat imod Regeringens politik. Og for politikerne er det svært at agere uden at der er opbakning i baglandet eller i offentligheden".

INTERVIEW

Ordene kommer fra dr.med. **Per Buch Andreassen**, der er formand for GEUS' bestyrelse. Og så er han formand for Socialdemokraternes **Forsknings- og Teknologipolitiske udvalg** på 22. år. Han understreger, at han udtaler sig som mangeårig 'rådgiver' og altså ikke som en, der har magt som folkevalgt politiker. Han udtrykker altså egne holdninger, som ikke nødvendigvis er S-folketingsgruppens og partiets.

Mærkesag uden konsekvens

Åbenhed var en socialdemokratisk mærkesag, da loven skulle vedtages i 2003. Det syntes videnskabsministeren var unødvendigt, men i loven kom der til at stå, at der skulle være "størst mulig åbenhed om bestyrelsens beslutninger" (§10 stk.1). Men da FORSKERforum påviste i september 2005 og september 2006 påviste, at i nogle bestyrelser blev bestyrelsesmøderne lukket for hvert andet mødepunkt krævede Socialdemokraterne ikke, at Videnskabsministeren skulle indskærpe lovens bogstav eller stramme loven op. Mærkesagen fik altså ingen praktisk konsekvens?

"Det kan da være et problem, hvis der er misforhold mellem lovens bogstav og så praksis, ja. Men hvorfor lovens bogstav ikke blev overholdt, vil jeg ikke kommentere"

Socialdemokraterne ikke oppositionsparti

Socialdemokraterne er – i modsætning til De Radikale, SF og Enhedslisten - ikke i opposition til Regeringen, når det handler om universiteter og forskning. Det fortæller en gennemgang af partiets forlig med Regeringen.

“Men vi kom ikke helt igennem med vores hovedide: At styrke ledelsen og samtidig at øge universiteternes selvstændighed. Universiteterne skulle have armslængde til ministerierne og det politiske system. Der er også forskel på loven og hvordan den bliver implementeret

Per Buch Andreassen

S og Regeringen indgik i oktober 2002 en forligsaftale om en køreplan for universitetsreformer. Partiet stod dermed helt bag den drastiske universitetslov, som indførte bestyrelser med eksternt flertal, indførte udpegede ledere og som afskaffede medarbejderindflydelsen (maj 2003). *Hvor partiet bare ti år forud havde 'økonomisk demokrati' i partiprogrammet, så stemte man nu for en afvikling af medarbejder-demokratiet på samfundets demokratiske fyrtårn?*

"Vi mente klart, at universiteter er så komplekse virksomheder, at der var brug for en ledelsesreform. Men vi mente, at det ikke behøvede at ske på bekostning af medarbejderindflydelsen. Men vi kom ikke helt igennem med vores hovedide: At styrke ledelsen og samtidig at øge universiteternes selvstændighed. Universiteterne skulle have armslængde til ministerierne og det politiske system. Der er også forskel på loven og hvordan den bliver implementeret, for i stedet for frie rammer har Regeringen indført stram detailstyring. Regeringen og politikere blander sig alt for meget i detaljer på universiteterne".

Ønskede ikke at stække medarbejder-indflydelsen

Den Socialdemokratiske Nyrup-Rasmussen-regering banede vejen for den nuværende universitetslov, da Socialdemokraterne i sommeren 2001 i et universitetspolitisk oplæg kom med et forslag, der til forveksling ligner den nuværende lov: Bestyrelse med eksternt flertal, rektor ansættes af bestyrelsen, mulighed for udpegede dekaner og institutledere m.m.

Samtidig havde LO og arbejdsgiverne i Dansk Industri – som har fælles interesse-

re i opfindelser, innovation og arbejdspladser – holdt en fælles konference med den sigende titel "Fra forskning til faktura" (FORSKERforum 146, juli 2001).

Partiet stemte for en enhedslov, hvor de ansatte fx ikke længere fik lov til at vælge deres institutledere?

"Vi ønskede ikke at stække medarbejdernes eller studenternes indflydelse. Vores grundtanke var større selvstændig, og fx valgfrihed omkring styreformen. Bestyrelsen skulle stå for kontakten til omgivelserne. Universiteterne skulle have valgfrihed hvad angår valg eller udpegning af fx institutledere".

Indflydelse via repræsentant i bestyrelsen

Men valgfriheden kom S ikke igennem med, tværtimod. Hvorfor trak S sig så ikke ud af aftalen om universitetsloven, når både de radikale, SF, Enhedslisten og såmænd også Dansk Folkeparti stemte imod?

"Dansk forskningspolitik er traditionelt konsensusorienteret og partiet har søgt kompromis'et. Og området har jo generelt ikke haft den store bevågenhed. Fra partiledelsen vurderede man, at det var rigtigt at stemme for forslaget.

Og så mener jeg i øvrigt, at det er forkert, at de ansatte ikke har medindflydelse. Man har jo en repræsentant i bestyrelsen".

Men det giver vel kun symbolsk indflydelse, når der kun er en vip'er ud af 9 bestyrelsesmedlemmer, og når loven dikterer, at bestyrelsens flertal skal være eksternt?

"Vi er ikke tilhængere af, at universitetet skal ledes af vip'ere, tap'ere og studenter. Enkelte medarbejderrepræsentanter i bestyrelsen betyder, at synspunkter kan blive fremført og hørt, hvis kulturen i bestyrelsen er god. Der er jo næsten aldrig egentlige afstemninger, hvor nogle bliver nedstemt".

Revision: Bestyrelsen bør frivilligt afgive magt

Partiet er netop nu ved at revidere sit 2004-oplæg 'Hjernesvind', hvor der formuleres en mere samlet forskningspolitik – herunder også vedrørende den evaluering af universitetsloven, som skal ske i 2009.

Kan Buch Andreassen nævne 3 ting ved universitetsloven, som bør revideres?

"Jeg mener, at graden af selvstændighed skal øges, så der kommer reelt selvstyre. Og så bør man i højere grad give universiteterne valgfrihed hvad angår deres interne styreformer. Bestyrelserne skal fx kunne åbne mulighed for, at de ansatte vælger deres institutledere".

Demokraterne?

Implementeringen – og detaljstyringen – har Regeringen hovedansvaret for, demokraternes forskningsudvalg

Men hvorfor skulle en magtfuld universitetsbestyrelse frivilligt afgive magt ved at slække på det topstyrede system?

”Nu er jeg jo ikke organisationsteoretiker, men bestyrelserne består jo af fornuftige personer, som kan se fordelene i at arbejdspladsen har aktive medarbejdere. Og jeg tror ikke, at bestyrelserne vil blande sig nede på institutniveauet.”

Men der var vel en tanke med, at bestyrelsesflertallet er eksternt, at magten skal ligge udenfor universitetet?

”Bestyrelser behøver ikke være et fremmedelement, de kunne jo være et bindeled mellem universitetet og omverdenen. Men hovedproblemet ligger i lovens implementering, nemlig at de eksterne er blevet til erhvervsfolk og aftager-interesser. Det burde være sådan, at de var udpeget i en samfundsinteresse, som ikke bare er lig med erhvervsinteresser”.

S' gav fri bane for detaljstyring?

Socialdemokraternes forligsaftale har givet minister Sander frie hænder på forsknings- og universitetsområdet til at indføre stærk detaljstyring og centralstyring via administrativ krav, fx i form af resultatkontrakter?

”Implementeringen af universitetsloven har Regeringen hovedansvaret for. Men det er da klart, at det langtfra er ideelt. Jeg har fx svært ved at forstå, at Regeringen gerne vil indgå langvarige forsvarsforlig men ikke en 5-årig forskningsaftale, som kan give universiteterne arbejdsro. Men det støder selvfølgelig på Finansministerens interesser”.

Med Socialdemokraternes forskningsaftale har partiet vel direkte eller indirekte åbnet døren for Regeringens 'konkurrenceudbydelse'?

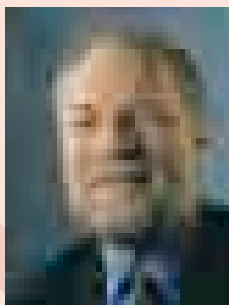
”Der er en stående magtkamp: Regeringen ville have en fordeling 50-50 mellem de frie og de strategiske midler. Det er foreløbig lykkedes Socialdemokraterne at få den fordeling landet på 60-40. Men Regeringen prøver at

Men personligt mener jeg, at fusionerne af sektorforskning under universitetet var en dårlig ide. De risikerer at underminere universiteternes uafhængighed og troværdighed. Sektorforskningen er fortsat afhængig af ministerielle opgaver. Og det er svært at være uafhængig, når man er økonomisk afhængig. Så det havde været bedre, om sektorforskningsopgaver fortsat lå direkte under ministeriernes ressource”.

Per Buch Andreasen

fifle med bevillingerne, når de kalder strategiske midler for 'basismidler'. Det er Orwellsk nysprog, når man forsøger at kalde 'konkurrence-udsatte basismidler' for frie midler, for det siger jo sig selv, at de ikke er frie, når forskerne eller universiteterne skal konkurrere om pengene”, siger Andreasen og tilføjer: ”At Regeringen prøver at fifle med definitionerne for at det skal se ud som om den frie forsk-

Jeg mener, at graden af selvstændighed skal øges, så der kommer reelt selvstyre. Og så bør man i højere grad give universiteterne valgfrihed hvad angår deres interne styreformer. Bestyrelserne skal fx kunne åbne mulighed for, at de ansatte vælger deres institutleder

Per Buch Andreasen

ning vokser – og for at leve op til Barcelonamålet i 2010 – gør det jo absolut farligt, at forskningsstatistikken er kommet ind under Danmarks Statistik – og dermed ministeriernes indflydelse”.

Hvorfor stod Socialdemokratiet ikke af aftalen med Regeringen, når der er misforhold mellem den principielle aftale og så implementeringen?

”Det kan jeg ikke svare på”.

Universiteter og forskning er politisk lavstatus

Når Socialdemokraterne ikke agerer som opposition på universitets- og forskningspolitikken, skyldes det så simpelthen, at man ikke ønsker konfrontation med regeringen på et område, som der ikke er stemmer i?

”Det er jo ingen hemmelighed, at universitets- og forskningspolitik ikke omfattes af den store opmærksomhed. Det er svært at trænge igennem i medierne, når man skal konkurrere med sygehusvæsen og indvandring. Derfor har det ikke nogen høj status i det politiske hierarki. Men læg lige mærke til, at vores nuværende partiformand, Helle Thorning Schmidt, faktisk var med i det udvalg, som lavede forskningsoplægget 'Hjerne-spind' i 2004”, slutter Buch Andreasen.

jø

Den særlige socialdemokratiske 'værdi'

I januar holdt Soc'erne en konference, der ikke satte kritisk lys på universiteternes eller forskningens problemer. Dagens tema hed derimod '**Fra forskning til værdier**', som er en omskrivning af Regeringens motto 'Fra forskning til faktura'. Konferencen skulle fokusere på værdier, men hvor er de forskellige fra Regeringens?

”Regeringen går ensidigt efter synlig nytteværdi. Det er en primitiv opfattelse, som er ødelæggende for forskningen og uddannelserne. Socialdemokraterne ønsker, at universiteternes fagvifte skal være bred – også omfatte humaniora – og at der skal være brede rammer for forskningsfriheden. Universiteternes uddannelser og forskning skal altså bidrage til den almindelige viden og kultur. Det er et andet værdigrundlag end Regeringens”, svarer Per Buch.

Det var faktisk slet ikke Regeringen, som opfandt slagordet '**Fra forskning til faktura**'. Det gjorde fagbevægelsen og arbejdsgiverne i et fælles oplæg i 2002, som blev opfattet som et socialdemokratisk ja til et totalopgør med universiteternes selvstyre.

Er forskningspolitik lig med teknologipolitik, fordi forskning ses som noget, der kan skabe LO-arbejdspladser i industrien?

”Den opfattelse trives mange steder, men så vidt jeg ved ikke i S-folketingsgruppen. Men det er da rigtigt, at jeg har mødt den nogle steder i fagbevægelsen. Og konferencen for nylig var faktisk et forsøg på at få en dialog om disse spørgsmål”, svarer Per Buch.

Ved S' konference i LO-huset blev der slet ikke talt om forskningsfrihed?

”Socialdemokraterne har hele tiden arbejdet for, at der sættes flere ubundne midler af til universiteternes basisforskning. Kun med flere basismidler vil der være reelt forskningsfrihed. Problemer er, at mange 'basismidler' i praksis slet ikke er frie, men bundet op på driftsopgaver. Og så er mange penge øremærket i puljer og programmer, især til nano-, bio- eller it-formål. Alle fagområder – også de kulturbærende – bør have flere frie midler”.

'Vidensamfundets bedste arbejdspladser

Fremtidspanel under Videnskabsministeren stiller forslag om medarbejderindflydelse, uden praktisk konsekvens

"Universiteterne skal være vidensamfundets bedste arbejdspladser".

FREMTIDSPANEL

Sådan lød en af tolv såkaldte udfordringer for videnspolitikken, som et Fremtidspanel i slutningen af januar afleverede til Videnskabsministeren. Der blev refereret, at der er påvist en sammenhæng mellem høj produktivitet og godt arbejdsmiljø (Bo Jacobsen 2001). Og det karakteriserer et dynamisk forskningsmiljø, at det er præget af åben og konstruktiv dialog samt en fleksibel organisering af forskningen (Analyseinstitut for Forskning).

Fremtidspanelet – under forsæde af erhvervsmanden **Lars Nørby Johansen** – stiller dog ikke konkrete forslag til forbedring af det lokale arbejdsmiljø. Man nøjes med en generel managementformulering om, at der skal udvikles "human ressource-strategier og -værktøjer, der er skræddersyet til universi-

tetsverdenen". Og så er der en indirekte kritik af universitetslovens afvikling af medarbejderindflydelsen: "Der kan fx være behov for at overveje, hvorledes medarbejderne bedre kan inddrages i beslutningerne i et system med nye ledelsesstrukturer. Samt hvorledes der i den ændrede ledelsesmæssige kontekst kan anvendes nye værktøjer for at skabe medarbejdertrivsel og et godt arbejdsmiljø".

Men panelet har ingen konkrete forslag til, hvordan medarbejderindflydelsen kan vokse. Og panelet undlader behændigt at komme på kollisionskurs med Regeringens politik. Der foreslås ikke en revision af universitetslovens topstyring, der omtales i helt neutrale vendinger (s.92).

'Innovation'skal ind i ansættelseskriterierne

Udvalget foreslår ikke mere fri forskning og mere grundforskning. Det omtales stort set ikke.

Derimod gøres en del ud af samarbejde med og servicering af erhvervslivet. Viden- deling skal gøres til en ligestillet aktivitet på linje med forskning og uddannelse. Det skal være meriterende at lave forskningsmæssig patentering, innovation, evne til at designe undervisningsforløb og efteruddannelse med tæt inddragelse af omverdenen. Og ansættelseskriterierne skal åbnes op, så disse samarbejdsformer får "større betydning ved den faglige bedømmelse af forskere til stillinger, hvor disse kompetencer er relevante". Det står der ikke direkte, men forslaget indebærer, at stillinger således i højere grad skal målrettes mod disse aktiviteter.

Og så foreslår panelet i øvrigt, at samarbejdet – evnen til at tiltrække private forskningspenge – skal belønnes ved at de fagområder, som er gode til det, skal have flere statslige basismidler.

jø

	1996	2003	2006	Stigning fra 1996 til 2006
Adjunkter og postdoc'er	1045	1367	1857	78 %
Lektorer	3351	3625	3615	8 %
Professorer	807	1187	1362	69 %
I alt	5203	6179	6834	31 %

Kilde: Universitets- og Bygningsstyrelsen (2007)

Fastansæt bare – selv om I ikke har pengene

Nærlæst er fremtidspanelet anbefalinger på flere områder en kritik af Regeringens politik: Der er for mange begrænsninger for at talenfulde udenlandske studerende og forskere kan rekrutteres til Danmark (s.28/33). Unge talenter skal kunne se en karrierevej for sig: "Det kræver, at der er udsigt til fastansættelse for de mest kvalificerede, og at de mindre kvalificerede får ren besked om deres fremtidsmuligheder, så de på et tidligt tidspunkt kan overveje en alternativ vej".

Det kræver, at der er udsigt til fastansættelse for de mest kvalificerede, og at de mindre kvalificerede får ren besked om deres fremtidsmuligheder, så de på et tidligt tidspunkt kan overveje en alternativ vej

Det påpeges, at der er sket en vækst i universiteternes forskningsstab, men at tilvæksten stort set alene er sket på tidsbegrænsede ansættelser. Antallet af lektorater er ikke fulgt med i udviklingen: "Der er med andre ord fare for, at

universiteterne ikke opretter så mange lektorater, som der er lektoregnede adjunkter til" (s.79).

Men det problem er ikke Regeringens eller bevillingernes, konkluderes det: Der er nemlig intet teknisk som forhindrer universiteterne i at fastansætte en lektor, selv om bevillingen er tidsbegrænset og eksternt finansieret. Hvem der skal fyres næste år, hvis pengene udløber, forklarer Fremtidspanelet ikke.

Professoroprykning efter bedømmelse

Mens det altså er universiteternes interne problem at skaffe flere faste lektorstillinger, foreslås det også, at flere professorstillinger skal bruges som rekrutterings- og fastholdelses-instrument. Det fremgår af Fremtidspanelet's statistik, at det allerede er sket i form af flere åremålsprofessorer, professor mso (med særlige opgaver) siden 1996.

Men disse midlertidige stillinger må suppleres med flere faste professorstillinger. Der må ske en opblødning af de gældende administrative og bevillingsmæssige regler, og en ændring af normerne for, hvad der er professorniveau, siger fremtidspanelet.

I dag oplås der kun ordinære professorater, når der bliver et stillingsnummer ledigt, fordi en professor går af. Forbedring kunne fx ske gennem den norske professormodel med 'opryksprofessorer', hvor en lektor personligt kan søge om oprykning og få titlen og lønforhøjelsen efter en vellykket individuel kvalifikationsvurdering. I Norge er antallet af professorer øget med 15 pct. som følge af ordningen.

Herhjemme er indførelsen af den norske model hidtil stødt på hårdnakket modstand fra Videnskabsministeriet og Finansministeriet, som hellere vil have fleksibiliteten i de tidsbegrænsede stillinger.

Og *ministeren selv?* Helge Sander landede rapporten ved at se frem til "en intens dialog og diskussion med alle interesserede – borgere og virksomheder, forskere og studerende, universitetsledelser og interesseorganisationer samt Folketingets partier – om, hvordan vi bedst følger op på Fremtidspanelet's rapport".

jø

Aarhus-rector: 'Unfair

- når politikerne kræver 'verdens bedste universiteter' og Harvard-standarder ...

"Selvfølgelig er det en urimelig sammenligning, når politikere uden videre taler om, at vi skal benchmarke os med Harvard og Yale. Forudsætningen for en konstruktiv sammenligning er jo, at vi spiller på samme bane, dvs. at vi har de samme ressourcer. Altså: Det er jo ikke rimeligt at stille de samme krav til et dansk divisionshold som til Real Madrid", siger Aarhus-rector **Lauritz Holm-Nielsen** med henvisning til FORSKERforums oversigt over verdens rigeste universiteter (SE SIDE 20).

"Det skal ikke misforstås. Det er ikke forkert at have høje mål. Universiteterne har ikke noget imod, at der sættes et højt ambitionsniveau for universiteterne. Men det er unfair, hvis de skal holdes op mod nogle, som har meget bedre betingelser end os. Men Harvard og Yale har jo i sammenligning med de danske universiteter fonde med ekstremt mange penge, som sættes i forskning. Når de har fire gange så mange ressourcer, som vi har, er det så rimelig konkurrence? Det er jo i hvert fald ikke rimeligt at bruge dem mod os i den offentlige retorik om universiteterne".

'Danske områder med høj kvalitet

Aarhus har en basisbevilling til forskning på 1,3 mia. kr. og en uddannelsesbevilling på 1 mia. kr. til 30.000 heltidsstuderende. MIT i Cambridge, Massachusetts har til sammenligning et budget på 12 mia. til 7000 studerende.

"Men politikerne skal gøre sig en anden ting klart. Det er rigtigt at Harvard og Yale m.fl. private amerikanske universiteter har et ekstremt højt niveau på mange felter. Men de er altså ikke super på alle områder, og der er omvendt områder, hvor danske universiteter faktisk har højere kvalitet. Politikerne bør anerkende, at vi faktisk har et meget højt niveau i Danmark, for meget færre ressourcer ..."

Aarhus-rectoren henviser til, at internationale ranking'er placerer danske fagområder højt.

"Der er 17.000 universiteter i verden. Ranking'er fortæller, at Danmark har tre universiteter i verdens top-200, og tre i den europæiske top-50 – selv om der er en angelsaksisk sprog-bias bag de vigtigste indikatorer, så de engelsk-sprogede universiteter alt andet lige har et fortrin".

Slut de billige sammenligninger

"Nogle gange bliver forskningspolitiske debatter forsimplede og det er også naturligt nok. Men lad være med at kritisere os med billige sammenligninger, for så bliver debatten overfladisk og uproduktiv".

"For eksempel har de store private amerikanske universiteter i kraft af deres en-

dowments og fonde mulighed for at træffe vidtrækkende beslutninger hurtigt. Der er vores muligheder for at konkurrere ikke nær så gode. Vi skal vende og dreje ressourcerne, og måske må investeringer udsættes i årevis. Skal vi forny et havforskningskib, så skal vi bruge år på at samle ressourcer og gennem nationale vurderinger og "konkurrencer". Harvard kan selv beslutte sig på få måneder. Er det så fair konkurrence", spørger han.

Aarhus' forskningsfond: 70 mio. årligt

Aarhus Universitet har sin forskningsfond, som årligt uddeler 70 mio. kr. Til sammenligning får Harvard årligt 7.500 mio. fra deres fond ...

"Fonden giver lidt ryggtød for en frihedskultur. Den giver handlerum, fornemmelsen af selvbestemmelse, og fondsbestyrelsen kan selv prioritere udelukkende med Aarhus Universitets forsknings bedste i tankerne. Fonden er som mange andre fonde i Danmark privat, og den styres udelukkende af sin fundats. Det gør den også helt uafhængig af politiske prioriteringer og politiske konjunkturer".

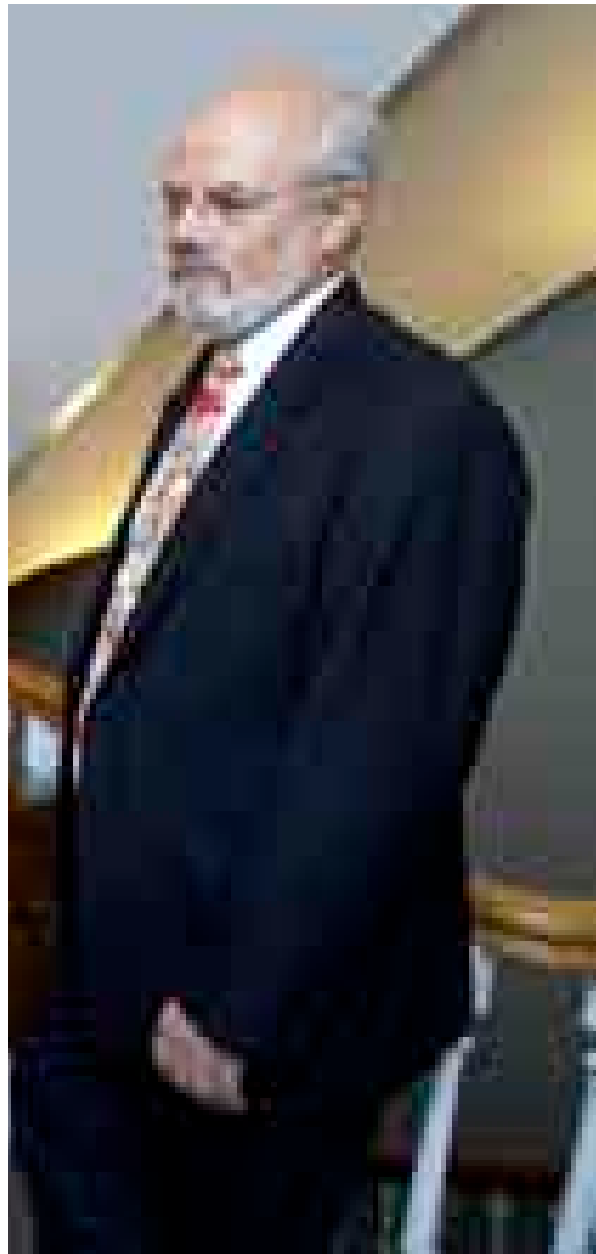

Selvfølgelig er det en urimelig sammenligning, når politikere uden videre taler om, at vi skal benchmarke os med Harvard og Yale. Forudsætningen for en konstruktiv sammenligning er jo, at vi spiller på samme bane, dvs. at vi har de samme ressourcer

I de senere år har AU brugt fonden strategisk på tre områder: Til forsknings-faciliteter (bygninger og udstyr). Til vidensspredning og formidling (museer, forlag og Folkeuniversitetet) samt til talentudvikling (gennem 4+4 ordningen først med satsning på naturvidenskab, aktuelt på samfundsvidenskab). Og så bliver den også brugt 48 mio. til projekter i forlængelse af sidste års fusionsproces (hvor DMU, Danmarks Jordbrugsforskning, HIH, ASB og DPU blev indfusionseret i Aarhus Universitet).

Forslag: Bygningssejle

Rectoren har et forslag til, hvordan danske universiteter kan opbygge fondslignende kapital: Politikerne kunne lade universiteterne overtage infrastrukturen / bygningerne til halvdelen af ejendomsværdien og så lade dem overgå til årsregnskabsloven. Så ville universiteterne overtage værdier, som kunne indgå i en langsigtet bygnings- og infrastrukturplanlægning, hvor værdierne kan belånes og investeres i udvikling. Dette ville understrege bestyrelsernes ansvar i forhold til såvel samfundet som universiteterne.

Århus-rector Lauritz Holm-Nielsen

"For et Finansministerium er det selvfølgelig svært at frigive ejerskabet, for så har det mindre styringsmuligheder. Men for det offentlige som et hele er det lige meget. Bygningernes værdi er den samme om de ejes af staten eller af institutionerne. Men ved at overføre ejerskabet til universiteterne kan de få en betydelig arbejdskapital og en vigtig frihedsgrad, en art fondsdannelse – uden at det 'koster' staten eller politikerne noget. Hvis det bliver gjort rigtig, vil alle danske universiteter dermed kunne få en "endowment" og dermed blive bedre stillet i konkurrencen med de bedste".

jø

Se næste side ...

Harvards stenrige fond:

Fondens årlige 5 pct.'s afkast på 1.500 mio. \$ er halvanden gange så stort

Obama contra Clinton: 'Tuition fees'

Det er ikke kun fordi de danske medier fortaber sig i stil og personslagsmål, at det er svært at orientere sig i, hvad der egentlig er forskellen mellem Obama og Hillary i den amerikanske valgkamp.

Hovedproblemet for de amerikanske vælgere er brugerbetaling ('tuition fees'), som fastsættes af universiteterne selv og som i gennemsnit er 5.351 \$ pr. år (varierende mellem 3000-10.000). Især omkostningerne på universiteter med en ringe fondsformue (endowment) er udsatte, for de har hævet deres brugerbetaling i det seneste tiår. Og scenariet er, at stigningstaksten vil være den samme de næste ti år.

Det vil de demokratiske vælgere gerne have Hillary Clinton og Barack Obama til at give løsningen på. De har foreslået et skattefradrag på \$3.500 til betaling af brugerbetalingen. Men i deres valgtaler kommer de ellers med uforpligtende erklæringer: "I er ikke usynlige for mig", siger Clinton til forældre og studenter. Og Obama siger, at "en college-uddannelse skal være opnåelig for enhver amerikaner".

Men de har ikke lovet konkrete initiativer, fx lovgivning, så nogle af de 136 colleges med fondsformuer på mere end \$500 skal afsætte mindst 5 pct. af deres fondsformue årligt på at lette brugerbetalingen for deres studenter. Dette er foreslået, fordi private colleges og universiteter nu er undtaget fra den federale lovgivning, som pålægger offentlige non-profit institutioner at bruge så meget på sagen: "Hvorfor skal en college-student bruge sin tid på at vakse tallerkener for at betale sin tuition, når hans college har milliard-formue i banken", har den demokratiske formand for Senatets Finanskomite spurgt.

Men hvorfor bakker Clinton og Obama så ikke op om forslaget?

Måske kan det skyldes, at de ikke vil udfordre colleges og universiteter ved med stramme lovkrav. Og her er det ikke uvedkommende, at Clintons og Obamas valgkampagner har modtaget hhv. \$1,7 mio. og \$2,1 mio. fra uddannelsessektoren (ifølge Center for Responsive Politics).

Generelt har det demokratiske parti modtaget hele \$9,2 mio. til 2008-valgkampen, mens disse parter åbenbart ikke regner med så meget pay-back fra republikanerne, der kun har fået \$2,9 mio. Og topkandidaten her havde i januar kun modtaget \$228.000 ...

Harvards økonomiske rammer er 20 gange bedre end Københavns Universitets. KU og Harvard har 20.000 studerende, men ellers er betingelserne usammenlignelige. KUs samlede budget til uddannelser og basisforskning er på ca. 4 mia. kroner mens Harvards er på 80 mia. kroner.

Alene det årlige fondstilskud fra Harvards stenrige fond er halvanden gange så stort som den danske stats basistilskud til 8 universiteters forskning, viser FORSKERforums oversigt.

MIT (Massachusetts Institute of Technology) har 7000 studerende. Her er formuen på 42.000 mio. kroner og de årlige driftsudgifter på 13 mia. kr. De årlige udgifter alene til forskning og udvikling er 2.400 mio. kroner (plus 500 mio.-kontrakter i.f.m. krigsindustrien).

Til sammenligning har DTU 5.000 heltdsstuderende og de statslige basistilskud er på 1.100 mio. kr (til uddannelse og til basisforskning).

'Danske universiteter i verdensklasse ...

'Universiteter i verdensklasse' lyder slagordet, når danske politikere skal sætte ambitionsniveauet for deres universiteter. De samme politikere mener imidlertid, at verdensklassen kan nås uden at bevilge de penge, som det koster at høre i verdensklassen.

Trods alle de forbehold, som kan tages overfor rankings af universiteter, så er der en snæver sammenhæng mellem TIMES' rankingliste og så universiteters rigdom. 6 af de 11 højest rangerede universiteter er også at finde blandt de 11 rigeste. Og 4 af de andre er engelske.

Sammenhængen mellem penge og kvalitet er åbenlys. Nobelpriser falder til eliteforskere, som har fungeret i miljøer, hvor ressourcerne er relativt store og hvor der er frihed til at forske. Friheden til at forske handler om rammer, dvs. at forskerne ikke er bundet af krav om nytte, resultater, tidsgrænser, administration, 50 pct.'s undervisning osv. Og forudsætningen for at forskerne er ubundne og frie er ressourcer og dermed kapital, siger generalsekretæren for det amerikanske forbund for universitetsprofessorer (AAUP), Ernst Benjamin.

5 pct.s Harvard-afkast: 7.500 mio. kr. årligt

Med en astronomisk fonds-formue (endowment) på \$29 mia. (150 mia. kr.) fører Harvard feltet an blandt verdens rigeste universiteter. Og formuen vokser år for år (fra 2005-06 alene med 13,5 pct.).

Ud af Harvards samlede driftsudgifter i 2006 kom en tredjedel fra forrentning på af

den enorme fondsformue, (hvoraf 5 pct. årligt sættes i spil i driftsbudgettet). Årsbudgettet er på ca. 16.000 mio. kroner, hvoraf ca. 7.500 mio. kr. stammede fra afkastet fra fondsformuen.

Dette driftstilskud bidrager til at købe top-faciliteter og igangsætte forskningsprojekter, samt tilbyde fakultets-lønninger, som kan rekruttere de mest talentfulde forskere og højstatus-professorer fra hele verden. Afkastet fra formuen giver Harvard en enorm stor frihed til selv at disponere, for det er institutionens egne penge, som ikke har nogle bindinger (som statstilskud fx).

USA: 62 har over 1.000 mio. \$ formue

Når europæere hører om USA's universiteter handler det stort set kun om de store og højprofilerede: Harvard, Yale, Stanford m.m. Og de er ganske rigtigt kendt for at have høj kvalitet og for at score højt på de årlige verdensranking'er.

Men de er toppen af USA's universiteter. Under dem findes en lang række mellemuniversiteter med en middelmådig kvalitet og i bunden nogle med en ringe kvalitet. Ikke overraskende er der en sammenhæng mellem kvalitet og formue.

Der er enorm forskel i de økonomiske betingelser, og forskellene vokser mellem de rige og de fattige, mellem lønningerne for professorer, lektorer og administrativ stab.

62 af institutionerne udgør kun 8 pct. af alle colleges og universiteter, men de har 67 pct. af den totale fondsformue. De har alle fondsformuer på mere end 1 mia. - 5.000 mio. kr. - hver.

Disse enorme formuer giver store fordele, når universiteterne skal prioritere deres aktiviteter.

Mens de rige kan berige deres institutioner med brede investeringsmuligheder, så vokser gabet til de mindre formuende. (Investeringsstatistikker viser nemlig, at jo større universitetets formue er, jo højere er afkastet også. Mens Harvard således havde et afkast på 13,5, fordi man kunne tillade sig at gå ind i mere risikobetonede aktiehandler, så kan de mindre formuende ikke tillade sig at spille på markedet, hvilket betød, at de kun kunne hente 7,8 pct. i afkast på deres formue).

Kilder:

Almanac (Cronicle of Higher Education august 2007).

Academe (marts 2007).

29.000.000.000\$

som bevillingerne til danske universiteters basisforskning

OVERSIGT: USA's ti største universitetsfonde (mio. \$US = 5 kr.), deres årlige tilvækst og driftstilskud samt nogle danske sammenligninger

	Mio. \$-formue 2006	Årligt fondstilskud \$
1. Harv@rd	29.000	1.500
2. Yale	18.000	900
3. Stanford	14.000	700
4. Texas	13.000	650
5. Princeton	13.000	650
6. MIT	8.400	420
7. Colombia	6.000	300
8. California	5.700	285
9. Michigan	5.600	280
10. Texas A&M	5.600	280
15. top62 US-univ.	1.000	50
20. DK til forsk & uddannelse	x	1.900
21. DK-uni's forskbudget 08	x	1.000
22. Årligt basisforsk. KU	x	360
23. Grundforsk.fonden	330	55
24. AUs forskningsfond	x	14

Verdens største universitetsformuer

Ovenstående oversigt fortæller, hvor mange \$US-mio., der er i de største US-universiteters pengetanke. Og så giver den nogle tankevækkende proportioner over for de statstilskud, som danske universiteter får til deres forskning og uddannelse.

Ad 1. fortæller fx om Harvards samlede milliardformue samt om, hvor meget af forrentningen, der afsættes til årligt fondstilskud til driften af forskning og undervisning m.m. på Harvard (ca. 5 pct. af grundkapitalen). Harvards fond bidrager således alene med ca. 7.500 mio. kroner årligt til et samlet driftsbudget på 16.000 mio. kroner. Næsten 47 pct. af driftsudgifterne stammer fra fonden.

Ad 2-10. Forskellige universiteters fondsformue og årlige driftsafkast til deres universiteter.

Ad 15. I alt 62 US-universiteter har en fondsformue på over \$1.000 mio. Eksemplet fortæller, at de årligt kan bidrage med et fondstilskud på mindst \$50 mio.

Til sammenligning angives nogle danske proportioner:

Ad 20. Harvards årlige fondstilskud på 7.500 mio. kr. er næsten på niveau med den danske stats årlige driftstilskud til danske universiteters forskning (ekskl. sektorforskningen) samt heltidsuddannelser, som er på i alt 9.500 mio. kr.

Ad 21. Det årlige statslige tilskud alene til forskning på universiteterne er 5.062 mio. kr. – svarende til \$1000 mio.. Harvards fondstilskud er altså 1,5 gange så stort som de samlede danske statsudgifter til forskningen på 8 universiteter ...

Ad 22. Harvards fondstilskud kunne drive KU-forskning, som var fire gange så stor som nu.

Ad 23. Harvards fondstilskud kunne drive Grundforskningsfonden 27 gange (Grundforskningsfonden uddeler 275 mio. kr. årligt).

Ad 24. Harvards fondstilskud kunne drive AUs Forskningsfond 107,1 gange.

Store penge-kasser

- hverken garanti eller betingelse for tankefrihed, siger generalsekretæren for de amerikanske professorer

"Selvfølgelig er der en vis sammenhæng mellem en god økonomi og akademisk frihed. På de store højprofilerede universiteter med mange penge er der råd til at sætte flere risikable forskningsprojekter i gang, og akademikernes tankefrihed er større end på mindre provins-universiteter, hvor økonomien er trængt og (lokal-) politik har visse forventninger til universitetet. Men man skal ikke fremstille det sådan, at en stor pengetank giver tilsvarende stor akademisk frihed", siger generalsekretæren for det amerikanske forbund for universitetsprofessorer (AAUP), **Ernst Benjamin**. "Der kan jo godt være stor tankefrihedskultur på et fattigt universitet. Man kan omvendt også forestille sig, at bestyrelsen på et rigt universitet er meget konservativ, og eensidigt prioriterer teknik og natur-videnskab".

Fakulteters forskningsfrihed handler ofte om Akademiets evner til at overbevise universitetets ledelse om det nyttige i tanke- og forskningsfrihed: "Generelt er det sådan på amerikanske universiteter at professorers akademiske frihed er relativt stor, bortset fra enkelt-sager, som kan anspore en hed debat om den enkelte professors ytringsfrihed. Det er ikke en finansiel debat, men en ideologisk. Og mange af den slags konflikter når aldrig at komme op til overfladen; de løses uformelt bag lukkede døre".

Universiteterne har generelt stor frihed til at disponere deres fondsmidler:

"Vi oplever ikke stor indblanding ved, at donorer kræver at styre, hvad generelle donationer bruges til. Det vil bestyrelserne ikke kunne acceptere, for så sætter de deres frie dispositionsret over styr. Men der er selvfølgelig eksempler på, at konservative grupper betaler for et forskningscenter eller et professorat på et bestemt fagfelt, fx økonomi på Stanford eller idehistorie på Yale".

Regler spolerer specialer

Stop nu den detailstyring, lyder det til ministeriet fra Handelshøjskolen, Aarhus

Handelshøjskolen, Aarhus Universitet føler sig ramt af ministeriets detailstyring.

"Hver gang der kommer et nyt tiltag, skal vi bruge energi på at overbevise de studerende om at de skal være glade," siger prodekan for uddannelse **Peder Østergaard**: "Vi slikker stadigt sårene efter den ny karakterskala, og nu kommer der så nye regler om reksamener og specialer."

Værst er den ny regel om, at det afsluttede speciale skal gøres færdig på seks måneder. Det går, går ud over de praktiske, konkrete og erhvervsrettede specialer, som er så vigtige netop for handelshøjskolen.

"Teoretiske specialer kan måske bedre klares på et halvt år. Men vi lægger stor vægt på de praktiske specialer om konkrete problemstillinger, der gennemføres i samarbejde med erhvervslivet. Men det set-up, der kræves ude i en virksomhed, kan ikke gennemføres på et halvt år. Det tager gerne ni måneder – til gengæld ser vi så ofte, at den studerende med det samme har fået job i den pågældende virksomhed – og det ser vi som positivt for både den studerende og for handelshøjskolen," siger Peder Østergaard.

Krav: Hurtig studie gennemførelse

Prodekanen er ikke blind for de begrundelser, der har ført til den nye regel. Regeringen kræver at de studerende bliver færdige så hurtigt som muligt. Men han synes styringen bliver for tæt:

"Den ny regel betyder, at vi uanset de studerendes evner skal behandle dem som tremmekalve eller høns og tvangsfodre dem på tid for at få dem færdige. Jeg forstår godt argumentet med specialesumpere, der mister selvtiltiden. Men vi kunne godt finde ud af det i forvejen. De skulle hellere styre os med incitamenter end med detaljerede regler. Jeg synes vi betaler prisen for, at der er andre i universitetssektoren, der ikke i tide har lyttet til de politiske vinde," siger Peder Østergaard, og tilføjer at man jo kan se i Rektorkollegiets nøgletal over gennemførelse og frafaldsprocenter, hvis man vil vide hvem han tænker på.

Endnu en anstødssten er det nye akkrediteringssystem. Det fremføres som en nødvendig kvalitetssikring af uddannelserne, men "ender nemt som en administrativ papirtiger," mener prodekanen:

"Alle uddannelser skal akkrediteres hvert femte år. Det betyder at vi skal bruge utroligt mange ressourcer på at tænke tilbage og beskrive det vi allerede har gjort, i stedet for at bruge energien på at tænke fremad og udvikle nye uddannelser," siger Peder Østergaard.

TKW

Humanistisk ph.d.'er tv

Skjul at du l

Når man kommer hjem til Danmark med en fire-årig ph.d.-grad i historie fra Det europæiske universitetsinstitut i Firenze, skulle man tro, man var ret godt kørende. Der er tale om et universitet med en hård udvælgelsesprocedure, som kun uddanner ph.d'er og med blot 500 studerende. En international eliteuddannelse i EU-regi.

UNG FORSKER

Men som humanist er den slags ikke meget bevent, når man bagefter må tage plads i det danske arbejdsløshedsmaskineri. Stampværket kører, og her er ikke tale om fintuning i forhold til særlige akademiske kategorier:

For eksempel lød spørgsmålet – fra den ellers søde a-kasse-konsulent, der var uddannet bachelor suppleret med et par kurser i coaching:

"Hvorfor vil du være historiker? Er det ikke lidt kedeligt altid at beskæftige sig med det samme?"

Ubehageligt arbejdsløshedssystem

For Gunvor Simonsen, 37 år, der for nogle måneder siden sikrede sig tre-fire års forskningsansættelse, har mødet med det danske a-kasse system været både deprimerende og let skræmmende:

"Jeg synes, det er noget af det mest ubehagelige, jeg nogensinde har oplevet. Systemet har absolut ingen forståelse for, at det tager længere tid at hive et job hjem, når du går efter at blive universitetsansat forsker. Jeg havde givet mig selv et par år. Det er den tid, det kan tage, især på humaniora. Men der er en underlig konflikt mellem A-kasse systemet, der vil have at man får et job så hurtigt som muligt, og realiteten i vores verden, hvor det er normalt, at man hænger på noget længe. Især på humaniora, hvor der er ret få penge. Det rammer os, der har taget en ph.d., men også dem som er færdig med en post-doc. Omsætningshastigheden er lavere her, end på mange andre felter."

Ph.d.-grad viskes ud

Konflikten kom blandt til udtryk når der skulle søges stillinger:

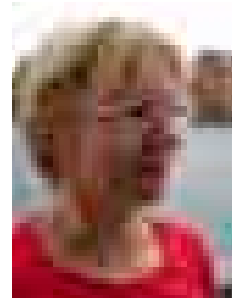
"I jobansøgningerne skulle man næsten ikke nævne, at man var ph.d.. Det var noget, der helst skulle viskes ud. For humanister er ph.d.-graden ikke noget godt kort. For med den har man dybest set vist, at man hellere vil beskæftige sig med noget andet end med alle de mange stillinger, som man skal søge."

Også antallet af ansøgninger var et problem. For at leve op til reglerne skulle der skrives fire styks om måneden.

Mens hun var på dagpenge, skrev Gunvor Simonsen ansøgninger til diverse administrative jobs, blandt andet en stilling som 'ud-

dannelseskoordinator', og hun brugte en del tid på det. Men først og fremmest knoklede hun på med de forskningsansøgninger, som skulle skaffe hende den forskningsansættelse, som hun er uddannet til og så brændende ønskede.

Gunvor Simonsen var "udliciteret" – som det hedder – til det private firma IKU (Institut for Karriere Udvikling), som ikke havde megen forståelse for, hvad en forskningsansøgning indebærer. Det lykkedes hende at sikre sig penge til to, dels Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation og fra EU i form af et såkaldt Marie Curie Fellowship, hvor af

For med ph.d.-graden har man dybest set vist, at man hellere vil beskæftige sig med noget andet end med alle de mange stillinger, som man skal søge.

Gunvor Simonsen

det sidste skal bruges i Oxford.

Hver gang har det taget et par måneder med fuldtidsarbejde at få skrevet de ansøgninger, som nu altså har resulteret i to stipendier. Faktisk har Gunvor Simonsen været med i tre andre forskningsansøgninger, blandt andet et EU-finansieret internationalt projekt om slaveriet og dets afskaffelse, der skaffede hende et års post-doc, som hun dog frasagde sig, fordi hun måtte vælge.

Men i samme periode har hun altså skullet søge en masse jobs uden for universitetet, jobs som hun ville være tvunget til at sige ja til, hvis hun fik dem tilbudt. Og så ville den forskerkarriere, som hun nu er kommet et godt skridt videre med, reelt være blevet skudt i sæk.

Deltidsjobs som skrålplan

"Det er en illusion at tro, at man kan udvikle forskningsprojekter samtidigt med at man arbejder 37 timer. Hvis man skal have et konkurrencedygtigt CV, skal man skrive artikler, og hvis man vil have nye ideer med videnskabelig relevans skal man læse og fordybe sig og holde sig opdateret om de nyeste udviklinger inden for ens felt. Det kræver tid at arbejde tingene ordentligt igennem. Selv om jeg var arbejdsløs, arbejdede jeg lige så meget, som mens jeg tog min ph.d. Så forestillingen om, at man kan skrive forsknings-

unget på skæv jobjagt

nar en ph.d.

ansøgninger 'on the side' – den holder ikke, i hvert fald ikke hvis man vil have gode forskere ud af det.”

Undervejs har Gunvor Simonsen haft en smule undervisning som ekstern lektor. Fem timer om ugen inklusive forberedelse. Det har været fint, fordi det har givet en tilknytning til universitetet. Men det kan også være et skråplan. Det har hun set hos kolleger:

”Man underviser lidt på universitetet, tager timer det ene sted og så det andet sted, man tager en masse løst arbejde og gør alt for at få det til at hænge sammen, men det er farligt, for inden længe har man ikke tid til at lave sin egen forskning, og så bliver det sværere og sværere at skrive den rigtige ansøgning.”

Overproduktion af ph.d.'ere?

Overordnet mener Gunvor Simonsen, at man må tage ph.d.-produktionen op til overvejelse:

”Jeg kan ikke gennemskue, hvad lønningen skulle være, men jeg mener, at man især på humaniora burde overveje, hvad man skal med alle de ph.d.'er, man uddanner”, siger hun. ”Jeg kan se, at det er et mål for institutterne at uddanne så mange som muligt – og det ser da også fint ud i en resultatkontrakt, men hvis man ikke kan tilbyde dem nogen stilling bagefter, bliver nødt til at overveje, hvad de skal foretage sig. Som ph.d. på naturvidenskab er der rige muligheder for at blive ansat på det private arbejdsmarked, hvor ph.d.-graden er en kvalifikation. Men på humaniora er det nærmest omvendt. Man taler jo om at humanister, når de ikke skal til universitetet, skal ansættes på deres generelle kvalifikationer. Og det kan være rigtigt nok for den nyuddannede kandidat. Men som ph.d. har man brugt tre til tre-et-halvt år på at specialisere sig op i et hjørne. Man er blevet ældre, og man har vist at man hellere vil lave noget andet.”

tkw

Slaveforskning

Gunvor Simonsen, er uddannet i historie og internationale udviklingsstudier fra RUC. Hun har skrevet ph.d. fra Det Europæiske Universitetsinstitut i Firenze, der har fire fag: historie, økonomi, jura og statskundskab. Hun var tilknyttet Vasco da Gama-programmet, der har en særlig lærestol for europæisk ekspansionshistorie. Hendes ph.d. drejede sig om afrikanske fortællinger og fortællestrategier, som de kommer til udtryk i retsreferaterne fra politi- og underretterne på St. Croix i Dansk Vestindien. Der er tale om et – i international sammenhæng – unikt kildemateriale, der videregiver de forhør som den lokale

politimester holdt over slaver, som havde begået den ene eller anden forseelse.

Gunvor Simonsens nye projekt *Afrikanske Rejser* drejer sig om de såkaldte "euroafrikanere", der kom fra Osu – uden for Ghanas nuværende hovedstad Accra – det vil sige nær den danske slavestation Christiansborg i Vestafrika. Euroafrikanerne var mulatter – resultat af mødet mellem europæiske mænd og afrikanske kvinder. De fungerede som en slags kulturformidlere, mellem europæisk og afrikansk kultur og i 1700- og 1800-tallet drog mange af dem til Europa, blandt andet for at handle eller for at uddanne sig.

Brugerbetaling: Erasmus Mundus

De danske studentorganisationer – og Enhedslisten – har fået øje på en mindre sag, som de imidlertid mener er meget principiel, idet den kan underminere det danske gratisprincip i universitetsuddannelserne.

Den handler om, at der er opkrævet brugerbetaling fra udenlandske og indenlandske studerende på programmet Erasmus Mundus. Universiteterne hævder, at de har fået ministeriets godkendelse til opkrævningen, fordi den er en ekstra-ydelse. Ministeriet hævder, at de aldrig (direkte) har godkendt opkrævnings-praksis'en.

Enhedslisten hævder, at universiteterne har vildledt såvel ministeriet og pressen, når de hævdede, at afgifterne var i overensstemmelse med dansk lovgivning, fordi afgifterne kun dækkede 'administrativ koordinering m.m.' og ikke til 'undervisning'. Enhedslisten har gennem aktindsigt funder ud af, at universiteterne har modtaget betydelige summer hvert år, fx KU med 2,5 mio. kr. fra konsortiet.

Problemet er, at det danske gratisprincip ikke harmonerer med EU's krav om brugerbetaling på Erasmus Mundus-studerende. Det har universiteterne forsøgt at omgå ved konsortie-betalingen, hvorved pengene ikke direkte blev konteret som en (ulovlig) studieafgift.

Nu slås universiteterne og ministeriet så om, hvem der skal betale de ulovligt opkrævede penge tilbage – og hvem der altså skal påtage sig ansvaret for ulovligheden. Universitetsminister Sander var i samråd i Folketingets videnskabsudvalg d. 27. februar, hvor Enhedslistens Johanne Schmidt Nielsen stillede nærgående spørgsmål om netop ansvaret og om, hvordan ministeren vil forebygge, at der ikke sniger sig brugerbetaling ind ad bagdøren på danske universiteter.

Sander: Stanford-filial til Danmark

Udenlandske universiteter skal have lov til at etablere filialer i Danmark og finansiere det ved at hæve penge fra det danske taksameter-system. Videnskabsminister Helge Sander mener, at det derved er muligt at lokke udenlandske universiteter som fx Stanford til Danmark, siger han i BERLINGSKE d. 26. februar.

Videnskabsministerens plan ligger i forlængelse af, at danske studerende fra september kan bruge deres (personlige) taksameterpenge på udenlandske universiteters studieafgifter – og logikken er så, at de også skal kunne bruge dem på de filialer, som etableres i Danmark.

Rektorkollegiets formand Jens Oddershede siger ikke ministeren imod. Men han konstaterer at følgen kan blive et brud med det danske princip om gratis-uddannelse: "Hvis de udenlandske universiteter finder ud af, at de ikke kan leve af taksameterpenge og vil have lov til at opkræve brugerbetaling, så skal danske universiteter også have lov til det". Hverken Videnskabsministeren eller rektorformanden forholder sig til et fremtidsscenario, hvor det ikke Stanford o.lign. superuniversiteter, som vil etablere sig, men derimod discount-universiteter med discount-grader.

Hun har brugt en mælkekarton til at fremstille en grammatikkasse, der skal hjælpe de studerende med at lære de regelmæssige franske verber. Hun har tegnet flere kortspil med samme formål. Og hun har tiltusket sig skilte fra den gamle fra Billund lufthavn, så hun kunne skabe den rette stemning på en af de af de såkaldte "Kompetencedage" – hvor studerende fra mange fag får mulighed for at prøve deres faglige færdigheder.

UNDERVISNINGSFIF

Studielektor Bente Mosgaard Jørgensen fra Handelshøjskolen i Århus, ABS, hører til blandt de universitetslærere, der går nye veje i forsøget på at udvide grænserne for universitetspædagogikken – og det i en grad så det undertiden har fået kolleger til at ryste på hovedet. Men det har også været med til at give hende en pris som bedste underviser på Århus Business School.

Blandt andet arbejder hun bevidst med at imødekomme de studerende forskellige læringsstile – auditiv, visuel, taktile og kinæstetisk – ud fra en erkendelse af, at mennesker tilegner sig nyt stof på forskellige måder.

Nogle lærer meget ved at lytte (auditivt), nogle skal have det ind gennem øjnene (visuelt), nogle har det godt med at bruge hænderne, røre ved ting, skrive (taktile) og endelig er der den type, der lærer bedst, når hele kroppen er i sving (kinæstetisk).

Sidstnævnte – den kinæstetiske læring – er den sværeste at imødekomme – men det kan lade sig gøre engang imellem:

Det grammatiske juletræ

"Vi lavede engang en slags juletræ af flamingo, en slags puslespil, der skulle bruges til at

Ny studerende

Bente Mosgaard Jørgensen: "Jeg tror at de studerende er mindre selvmotiverede end for 20 år siden. Masseuniversiteterne er ved at være en gammel sandhed. I dag får vi en større del af en ungdomsgeneration, og derfor også flere, for hvem det at studere er en større udfordring. Og der er en stadig større kløft mellem det videns- og kompetenceniveau, vi gerne vil have de opnår og de traditionelle læringskompetencer, som de har med sig, når de kommer. Vi har studerende, der er i tvivl om hvorvidt det er det rette studium, de er kommet ind på, og som tydeligvis ikke har studiet som deres vigtigste prioritet. Fritidsjobbet og kæresten og vennerne er lige så vigtigt, de vil have det hele, det gode liv. Billedet af Søren Kierkegaard der sidder krumbøjet ved et skrivebord til klokken tre om natten, sådan er det ikke mere. Vi konkurrerer med TV, internet, underholdningsindustri, og vi kan ikke længere være sikre på at fange deres opmærksomhed. Vi må gøre noget mere."

Mælkekarton, juletræ og

Bente Mosgaard Jørgensen fra Handelshøjskolen i Århus arbejder med nye læringsstile i sin undervisning – med profiltest

indlære grammatik. Jeg kunne ikke lade være med at spørge den store fyr, om han ikke synes det virkede latterligt, at han kravlede rundt på gulvet og legede – hvor var hans maskulinitet – men sådan så han ikke selv på det – han var meget optaget af det og kunne mærke at puslespillet havde et formål," siger Bente Mosgaard Jørgensen, der har arbejdet bevidst med forskellige kategorier af læringsstile, siden hun på baggrund af et tredages kursus og efterfølgende udarbejdelse af en større teoretisk og praktisk læringsopgave blev 'certified learning styles trainer' efter den såkaldt "Dunn-model". (*Modellen er udviklet af de amerikanske professorer Kenneth og Rita Dunn fra St. Johns University i New York.*)

At få læringsstilene til at indgå i undervisningen er ikke indlysende nemt. Især ikke i det daglige: "Når du holder forelæsning gælder det om, at få hørt så megen ny information på de studerende som muligt, og så er der ikke tid til at lade nogle af dem hoppe rundt på gulvet – men jeg kan sørge for at de hører mig, jeg kan variere den måde jeg taler på, jeg kan holde pauser, så der er tid til, at stoffet bundfælder sig."

"Visuelt bruger jeg power-point præsentation, samtidigt med, at jeg skriver på tavlen. Man skal så vidt muligt sørge for at tingene udtrykkes på forskellige måder. Nogle studerende er gode til tekst, andre til billeder. Så powerpoints skal så vidt muligt være en blanding af tekst og billeder. Det kan være grafer eller diagrammer, men det kan også være illustrationer. Tag et eksempel: Jeg giver et kursus i studieteknik, hvor jeg forklarer, at hvis de skal skrive en opgave i gruppe, er der visse ting, de skal gøre, inden de skilles. De skal stoppe op og gøre status, spørge hinanden, hvor langt er vi nået, og hvad er næste skridt og hvad skal den enkelte gøre. Sådan en powerpoint kan jeg for eksempel illustrere med en lyskurve, der viser rødt. Mens den næste powerpoint har en lyskurve, der viser grønt. Nogle studerende vil huske lyskurven og derefter indholdet. Lyskurven understøtter deres måde at huske på. Billeder går rene ind,

Analytisk eller global læring

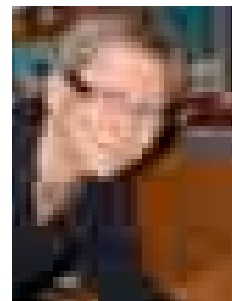
Dunn-systemet skelner også mellem en "analytisk" og en "global" læringsstil. Den globale er den, der lærer ud fra store lunser af information og går fra helheden til detaljen – mens den analytiske går systematisk til værks skridt for skridt frem mod det samlede overblik:

"Når den globale 'learner' tager en bog, vil han typisk bladere bogen igennem, læse nogle konklusioner, kigge overskrifter, læse et kapi-

tel midt i – og på den måde danne sig en mening om hvad bogen drejer sig om. Nogle af de meget kvikke studerende er globale. Deres tilgang ser rodet ud, men de kommer nemt til stoffet. Den analytiske 'learner' er mere den pæne pige, der siger, at der må være en mening med at indledningen kommer først, og som systematisk læser bogen igennem fra begyndelsen. Den analytiske 'learner' vil typisk være struktureret og lægge en plan for en opgave – vi gør sådan og sådan for at nå til målet – mens den globale er langt mere anarkistisk, og derfor kan være træls at arbejde sammen med for den analytiske, med mindre de bevidst udnytter hinandens tilgange," siger Bente Mosgaard Jørgensen.

På Handelshøjskolen, Aarhus Universitet, har man pr. 1. februar oprettet et *Learning styles lab*, som blandt andet skal udvikle et laboratorium for universitetspædagogik med særligt henblik på udvikling af nye lærings- og eksamensformer.

Et af redskaberne her er en test, der giver de studerende indblik i deres egen læringsstil – blandt andet med henblik på gruppearbejde.

Den analytiske 'learner' vil typisk være struktureret og lægge en plan for en opgave – vi gør sådan og sådan for at nå til målet – mens den globale er langt mere anarkistisk, og derfor kan være træls at arbejde sammen med for den analytiske, med mindre de bevidst udnytter hinandens tilgange, **Bente Mosgaard Jørgensen**

Profiltest og gruppearbejde: Hvem er hvad

"Profilerings-testen bygger på en lang række spørgsmål og giver de studerende et portræt af dem selv, og nogle anbefalinger til, hvordan de arbejder bedst. Det gælder om, at man udelukkende går efter sine styrker, man skal ikke prøve at lære på nye måder, der ikke er gode for en. Er man auditivt indrettet, skal man ikke prøve at blive visuel, med mindre man altså i forvejen også har talent for det."

"I forbindelse med gruppearbejde har vi så spørgeskemaer, der giver medlemmerne i

gruppen et billede af, hvem de hver især er", forklarer hun. På den måde finder gruppe-medlemmerne ud af, hvilke hensyn, det kan være fordelagtigt at vise hinanden og hvilke individuelle forcer, gruppen kan trække på. For eksempel kan man finde ud af, hvem der skal skrive referat, hvem der skal være leder og hvem der ikke skal – og hvem der er reflektive: De stille piger og de stille drenge kan være ualmindeligt dygtige mennesker, de sidder bare ikke med poten i vejret - de tænker i stedet for at tale og de kommer ofte til kort i gruppearbejde. Men hvis medlemmerne kender hinanden og hinandens læringsstile, så ved de også at de skal stoppe op og spørge 'Peter, hvad tænker du om det her?'

Jeg tror at de studerende er mindre selvmotiverende end for 20 år siden. Masseuniversiteterne er ved at være en gammel sandhed. I dag får vi en større del af en ungdomsgeneration, og derfor også flere, for hvem det at studere er en større udfordring.

Bente Mosgaard Jørgensen

Læringsstile er en måde at lære sig selv at kende på, man bliver bedre til at udnytte tiden og man kan bruge det som redskab til arbejde sammen."

Læringsstil er dog ikke noget statisk, siger Bente Mosgaard Jørgensen:

"Ligesom læringsstilerne kan være blandet hos den enkelte kan de også udvikle sig over tid. For eksempel er der mange der udvikler sig fra at være globale i deres yngre år til at være mere og mere analytiske i deres læring."

TKW

Pjat eller engagement

Prisen som bedste underviser fik Bente Jørgensen for sine såkaldte "Kompetencedage" for studerende på bachelor-niveauet:

"Konceptet er, at vi bryder hverdagen. Vi rydder en dag, hvor de studerende arbejder med en konkret opgave og får mulighed for at bruge det, de har lært indenfor en række fag. Vi har en case eller en opgave, som svarer til noget, de kunne møde i erhvervslivet."

En af dagene hed "Nyt syn på Frankrig" og var et samarbejde med de franskstuderende fra Humaniora, AU.

"Casen drejede sig om, at franskmænd for tiden er ofre for en del fordomme i Danmark. Det ved vi. Udfordringen var så: Hvad skal vi vise frem fra Frankrig for at vise, hvor spændende kulturen er? Hvad vil vi fortælle danskerne om aktuel fransk politik, musik, kultur, litteratur for at nedbryde fordommene?"

Holdet fik til opgave at planlægge en temadag om Frankrig for FOF. Der skulle lægges et program, og der skulle produceres en reklamepjece, der fortalte om programmet. Om eftermiddagen skulle der gives smagsprøver på de forskellige præsentationer.

"De arbejdede med tekst, informationsøgning, de rodede rundt på franske hjemmesider, de arbejdede med problemformulering, altså hvad de ville vise – med projektstyring og hvordan de kunne bruge hinandens kompetencer – og de arbejdede med tekstforståelse og tekstproduktion - de havde megatravlt, og de var meget trætte, da de gik hjem."

En anden Kompetencedag drejede sig om en markedsundersøgelse, hvor der skulle indsamles information og argumenteres for en ny flyrute ud af Billund Lufthavn. Spørgsmålet var om den skulle gå til Minnesota, Cusco, eller Brest?" Det var i den forbindelse at Bente Jørgensen fik en masse gamle skilte fra lufthavnen til at skabe den rette stemning.

"Nogle af mine kolleger, syntes sikkert at det var noget forfærdeligt pjat at jeg satte de gamle skilte op. 'Gate number four' – og sådan noget. Efterfølgende viste det sig, at mange af de dygtige forskere faktisk syntes det var OK, fordi de kan se, at det engagerer de studerende – og de studerende i studienævnet siger, at den slags vil de gerne have mere af. Måske skal vi også på et senere tidspunkt have noget lignende ind på overbygningen, hvor vi kan rykke nogle timer sammen, så vi kan lave længere sekvenser, hvor de studerende kan arbejde på tværs af fagene."

Se sidste nyt
www.forskerforum.dk

Bødler ud

Stress og en enkelt grov bemærkning
fremkaldte personligt s

Lige nu orker hun ikke mere. **Lektor Kirsten Schauser**, 43 år, har siden 1993 forsket og undervist i bl.a. anatomi på dyrlægestudiet på KU-life, men for nyligt søgte hun en to-årig orlov for at overveje sin fremtid.

UNDERVISNINGSEVALUERING

Personlige sammenbrud kan virke irrationelle. Undertiden er den udløsende faktor så lille, at den synes ubetydelig. Men derfor kan man godt drage konklusioner. I det her tilfælde drejer det sig om anonyme studenter-evalueringer.

I Kirsten Schausers tilfælde var det en enkelt bemærkning fra en enkelt studerende på tredje semester, der væltede læsset. Bemærkningen stod på et af de elektroniske evalueringsskemaer, hvor de studerende risikofrit kan kritisere deres undervisere, og hvor alle på holdet kan gå ind og læse kritikken. Den grove bemærkning kom fra en studerende på tredje semester.

YTRINGSFRIHED

Holder du dig tilbage i debatten?

Ansattes rettigheder og vilkår for at ytre sig i det private og det offentlige.

Medlemskonference 31. marts 2008

Se program og tilmeld dig på dm.dk/ytringsfrihed. Tilmelding senest 12. marts 2008

Facilitator: Mette Vibe Utzon

Arrangeret af DM og Dansk Journalistforbund

Kun for medlemmer, presse og særligt indbudte – deltagelse er gratis

---

En ansigt

ng i en anonym studenterevaluering
ammenbrud hos lektor

Engageret underviser

Selv var Kirsten Schauser netop den dag gået ind på evalueringssiden, fordi hun skulle deltage i en evaluering af sit universitets-pædagogikum – hun var udvalgt af DPU – og i den forbindelse ville hun lige se, hvad der stod, selvom det var midt i semesteret. Der stod den så, sætningen der vrængede af hendes evner som lærer – af hendes faglighed.

Gennem årene har Kirsten Schauser ellers fået pæne vurderinger, godt over middel. I de første år – det var før hun tog sit pædagogikum – var der kritik af, at hun havde tendens til at fortabe sig i detaljer. Men det var dengang. Siden har hun ligget fint, og der har været mange kommentarer om, at hun virker som en engageret underviser, skønt guderne skal vide, at hun i stadigt højere grad har følt undervisningen som et pres - i takt med at holdene er blevet større og større.

One-woman show for 180 studerende

”Før i tiden var det slemt nok, da vi skulle holde forelæsninger for 120 studerende. Men nu har de øget optaget til 180, og vi er i nye auditorier, hvor afstanden til de studerende er større. Undervejs har jeg kæmpet med at få sceneskrækken under kontrol. I dag er vi nødt til at bruge mikrofon, og det er meget svært at have kontakt med de studerende. Det er blevet sværere at se om nogen har hånden oppe, og det er sværere at mærke om det egentlig er kontakt. Jeg har også haft et hold agronomistuderende, med kun 20-60 studerende. Der kunne man tale om feedback, det var godt.

Men det der *one-woman show*, hvor man står foran 180 studerende, som forventer underholdning i et fag som anatomi – det er ekstremt stressende. I den periode var der i øvrigt to af de fem lærere på faget som var langtidssygemeldte – delvist på grund af stress. Det var en belastet periode. Vi kørte alle sammen på pumperne.”

Men der stod den så, bemærkningen. Om at Kirsten Schauser kun burde undervise i det emne, som hun havde skrevet om i sin ph.d. om, fordi de andre områder inden for anatomi var hun tydeligvis ikke kvalificeret til. At hun virkede inkompetent.

Ah - en studerende på tredje semester, med al den faglige ballast, det giver at være studerende på tredje semester, trækker altså splitten på den faglige guillotine. Kniven falder, offentlig henrettelse.

Anonymitet slår hårdt

Men hvorfor overhovedet tage sig af det? En enkelt bemærkning fra en enkelt studerende? Tilmed anonym?

Lektor Kirsten Schauser

”Jeg ved ikke hvorfor, men det var det, der fik min verden til at bryde sammen. Inkompetent! Er det virkelig sådan? Det veltede mig. Og jeg ved fra kolleger, som jeg har talt med det om – jeg har valgt at være meget åben om det her – at mange andre lærere har det på samme måde. De har det skidt med de anonyme, personlige kommentarer, som dels er meget hårdt formuleret. De slår hårdt, skønt du ikke ved, hvad der ligger bag”, fortæller hun.

”Det kan være en studerende med en dårlig dag, det kan være en med kærestesorg, som har sovet dårligt om natten, det kan være en, som har set sig sur på dig, fordi du ikke har set, at hun rakte hånden op. Du aner det ikke.

Jeg har oplevet mange veterinærstuderende som var ekstremt krævende, og som samtidigt var kritiske på en ret barnagtig og i hver til fald ukonstruktiv måde. Og jeg ved fra mange andre, at de har fået lignende kommentarer. Det er svært at være ligeglad. Nogen kan måske mobilisere en ligegladhed, det er dem som er gode til at overleve i sådan et system. De er i stand til at sætte de personlige bemærkninger i perspektiv – og på den måde kommer de videre.”

Skrækscenarium fra USA

Ifølge Kirsten Schauser er det principielle problem den individualiserede og ikke mindst anonyme evaluering, som universitetslærere i dag bliver udsat for. En evalueringsform der knytter sig til den måle- og bedømmelseskultur, der er vundet frem på universiteterne:

”Skrækscenariet er, at det bliver som i USA, hvor man har et system med korttidsansatte, hvor man får lov at blive, hvis man får gode evalueringer, og ryger ud hvis man får dårlige evalueringer. Det er en del af den styringskultur, som er ved at blive udviklet,” siger Kirsten Schauser, der vel at mærke ikke har noget imod evalueringer:

”Det fungerede bedre i gamle dage, hvor de studerende på en årgang satte sig sammen og formulerede deres bedømmelse af undervisningen i hele faget, fulgt op af den personlige kritik af de enkelte lærere, som derefter blev afleveret af en årgangsrepræsentant. Jeg kunne for eksempel få at vide, at jeg virkede meget nervøs, at jeg hæftede mig for meget i detaljer, men de havde også haft en debat, og var blevet enige om, at de grundlæggende godt kunne lide mig som lærer. Jeg har intet mod evaluering. Det kan bruges til en masse gode ting.

Men som formen er nu, kan den virke destruktiv.”

TKW

DTU: Forskningsleder var inhabil

- fordi han havde personlig og faglig fejde med lektor, som blev fyret på påstande, der aldrig blev undersøgt

Rangordning af universitetseliten

Der hersker stor spænding om det såkaldte UNIK-opslag, hvor der pt. er udbudt en samlet pulje på 480 mio. kr. for 2008-09. På de enkelte universiteter har der været et internt fagligt slagsmål om, hvem der får lov til at indsende ansøgning, for der er loft på, hvor mange ansøgninger hvert universitet må indsende.

Puljen er særlig ved, at den skal søges af universiteter og ikke af enkeltforskere. Pengene kan bruges på samme måde som universitetets basismidler til forskning, såfremt de støttede aktiviteter falder inden for rammerne af UNIK-ansøgningen.

Det er en ny måde at lave konkurrenceudsættelse af forskningspenge på, som i praksis vil betyde, at 5-6 heldige universiteter/fagområder får ekstra penge. Der er tale om øremærkede penge – som Videnskabsministeriet imidlertid vil rubricere som frie basismidler – som politikerne kalder "risikovillig kapital", der kan investeres i et lovende forskningsområde, hvor der ikke er sikkerhed for resultaterne på forhånd.

Såvel grundforskning som den mere anvendelsesorienterede forskning kan få en af de 5-6 bevillinger. Der skal indsendes en ansøgning for hver UNIK fra universitetets rektor. Men der har været sat et loft på, hvor mange ansøgninger de enkelte universiteter må indsende: KU, Aarhus og DTU er åbenbart ligeværdige, idet de måtte indsende 5 ansøgninger hver. SDU og Aalborg måtte indsende 4. CBS og RUC 3. Og de politiske prioriteringer fremgik helt klart af, at IT-universitetet måtte indsende hele 2 ansøgninger selv om nogle har kaldt det "verdens mindste universitet".

Ud af de 31 indkomne forslag udvælges således 5-6 projekter som hver vil modtage 50 mio. kr. hver.

Ansøgningerne skal vurderes af ti internationale forskere med en bred faglig baggrund og ikke mindst "erfaring med ledelse og strategiuudvikling". Men det er Videnskabsministeren, som i december træffer afgørelse om, hvem der skal have de 5-6 bevillinger.

DTUs sagsbehandling var ulovlig, da man lod en professor med et personligt modsætningsforhold til en lektor deltage i fyringssagen mod en lektor. Selv om professoren var part og inhabil, så blev hans påstande om lektorens forsømmelser aldrig undersøgt, men blot taget for pålydende.

Det har Ombudsmanden konstateret nu, efter knap fire års granskning af en sag. Ombudsmanden konkluderer, at der skete forvaltningsfejl på DTU og i Videnskabsministeriet - og nu skal Videnskabsministeriet så tage stilling til, om fejlen er så graverende, at den får konsekvenser for fyringssagen, der risikerer at skulle gå om.

I maj 2004 blev lektor **Sergio Quinones-Cisneros** fyret fra DTUs Institut for Kemi-teknik. Det skete efter en langvarig *personlig og faglig fejde* med professor Erling Stensby, som formelt var forskningsleder for det forskningsprojekt (på bevilling fra det naturvidenskabelige forskningsråd), hvor Cisneros var ansat på. DTUs formelle begrundelse for fyringen var, at Cisneros ikke havde fremsendt en forskningsplan, at lektoren ikke ville give professoren en undskyldning samt at lektoren havde fjernet professorens navn fra forfatterlisten til en videnskabelig artikel.

Fejde: Ejerskab til forskningen

Hvad der ikke indgik i selve fyringsgrundlaget var nogle meget personlige modsætningsforhold mellem lektoren og professoren. De beskyldte gensidigt hinanden for at intimidere. Det førte bl.a. til, at DTU bad lektoren om at undskylde sin adfærd, hvad denne absolut ikke ville, for det ville være vanærende, ydmygende og degraderende, som lektoren sagde: *'Min ære, den kan jeg ikke give dem ...'* (se **FORSKERforum 179/2004**).

I hele denne turbulens havde DTUs personalekontor kørt en fyringssag i stilling. Fyringsbegrundelsen var angiveligt, at lektorens adfærd var "intimiderende og respektløs" samt at han ikke havde fremsendt en arbejdsplan på et udvalgt fagfelt, som professoren havde krævet. Og så krævede DTUs personaleadministration en tilbagetrækning af beskyldninger samt en undskyldning til professoren.

Hvad angår den manglende arbejdsplan forklarede lektoren, at det krævede slet ikke lå inden for forskningsbevillingens ramme, men gik ind på lektorens 'private' forskningsfelt. Og lektorens forklaring på, at han havde taget professoren ud af forfatteroversigten på en videnskabelig artikel, handlede simpelthen

om, at professoren ikke havde bidraget til artiklen. For lektoren handlede det således også om retmæssigt ejerskab til forskningen.

DTU: Forskningsleder contra ansat

Men DTUs fyringsmølle kørte parallelt med i disse gensidige beskyldninger – og i sagsbehandlingen samt i selve fyringssamtalen i maj 2004 deltog bl.a. professoren.

Professorens dybe involvering i selve sagsbehandlingen var imidlertid ulovlig, fordi professoren var inhabil, konstaterer Ombudsmanden.

Professor Stensby medvirkede således både ved advarslen og til den senere fyring. Men han var inhabil i personalesagen, fordi han var personligt krænkede og personlig part i sagen, siger Ombudsmanden: Der har under hele forløbet været 'et stærkt og personligt modsætningsforhold'.

Universitetsstyrelsens rolle: Blåstempel for DTU

Som inhabil burde professoren ikke have deltaget, for der forelå en risiko for at professoren kunne varetage 'uvedkommende hensyn', dvs. at han ikke var upartisk.

En retmæssig forvaltning fra DTUs side havde været, at man havde indhentet professorens oplysninger / synspunkter som partsindlæg. Og DTU burde således have undergivet disse udsagn en selvstændig prøvelse/vurdering:

Hvor DTU uden videre tog professorens påstande for pålydende som fyringsbegrundelsen, så burde man have undersøgt, om det var korrekt, at lektoren ikke havde indleveret arbejdsplan, om baggrunden for den krævede undskyldning var korrekt samt om professoren faktisk havde bidraget til artiklen, og dermed også havde ret til at blive krediteret blandt forfatterne.

Nu skal Videnskabsministeriet så undersøge, om den ulovlige inhabilitet var så grov, at sagen skal gå om. Men også for ministeriet er sagen følsom – tangerende ny inhabilitet - for Ombudsmandens udtalelse er også en indirekte næse til Universitetsstyrelsen selv. Styrelsen har nemlig i hele forløbet støttet DTU i, at professoren ikke var inhabil. Og de støttede også DTUs påstand om, at fyringen skete på 'et klart og faktisk grundlag' – modsat Ombudsmandens påpejning af, at professorens påstande aldrig blev undersøgt.

Humboldt – og teknologisk innovation

ANMELDELSE: Ideer om et universitet. Det moderne universitets idehistorie fra 1800 til i dag. Redigeret af Jens Erik Kristensen m. fl. Aarhus Universitetsforlag, 2007.

Denne såre aktuelle bog fremlægger i dansk oversættelse et antal centrale tekster, der formulerer og diskuterer idegrundlaget bag det moderne universitet og dets omskiftelser igennem de seneste 200 år. Det "moderne" universitet defineres i denne sammenhæng som en institution, der forener forskning og undervisning, og som har betydelig autonomi i forhold til myndighederne. Dets første repræsentant var Universitetet i Berlin, grundlagt i 1809, og det moderne universitet kendes derfor også som Humboldt-universitetet efter Berlinuniversitetets inspirator, Wilhelm von Humboldt. Tekstsamlingen indledes da også med Humboldts programskrift for dette universitet. I de seneste år har Humboldtuniversitetets idealer imidlertid været under stærkt pres, og det erklæres af mange iagttagere for at ligge for døden i dag. Det erstattes af "the entrepreneurial university", der hovedsagelig tjener erhvervsinteresser. Denne udvikling dokumenteres i bogen, der via tekster bl.a. af Karl Jaspers, Jürgen Habermas og mange andre fører helt op til de seneste års internationale universitetspolitiske debat.

Ien grundig indledning gør hovedredaktøren, Jens Erik Kristensen, rede for universiteternes historie og idegrundlag helt tilbage til grundlæggelsen i slutningen af 1100-tallet. De klassiske universiteter havde, både før og efter reformationen, været snævert knyttet til kirken. Der sker noget afgørende nyt efter de naturvidenskabelige gennembrud i 1600-tallet, hvor det blev klart, at der igennem forskning kan skabes ny viden, der ikke allerede rummes i den religiøse og kulturelle arv. Interessant nok skete disse gennembrud ikke på universiteterne, der stadig tilhørte den gamle verdensorden, men i uafhængige *scientific societies*; men det var uundgåeligt at de nye videnskaber før eller senere blev indoptaget på universiteterne. Det sker netop med Humboldtuniversitetet, der definerede sig som en videnskabelig *forskningsinstitution*.

Men samtidig havde Humboldtuniversitetet en forestilling om at bibringe de studerende *personlig dannelse*. Dette skulle ske ved at kombinere forskningen med undervisning; ved at deltage i forskningsprocessen erhvervede de studerende en humanisk *Bildung*, der var universitetets egentlige mission.

Teksterne dokumenterer, hvordan denne forestilling efterhånden opløstes. Videnskaben kom snart til at foregå i højt specialiserede forskningsmiljøer, hvilket vanskeliggjorde

koblingen mellem almen dannelse og videnskabelig forskning. I et berømt indlæg fra 1919, medtaget i bogen, søgte Max Weber at formulere et alternativ hvor videnskab betragtes som et erhverv, ikke længere et kald. Videnskab er ikke længere lig med dannelse. Denne opfattelse deles fuldt ud i den gældende danske forskningspolitik, hvor Helge Sander flere gange eksplicit har undsat Humboldtuniversitetets dannelsesideal. Videnskabens formål er i dag alene at resultere i en faktura.

Bogen er som titlen siger et studie i universitetets idegrundlag, udtrykt i universitetspolitiske tekster. Som Jens Erik Kristensen imidlertid selv påpeger i sin indledning, er enhver epoke behersket af visse implicite ideer om samfundets funktionsmåde, som er selvfølgeliger man ikke behøver at henvise til i enhver konkret politisk diskussion. Ikke desto mindre er de afgørende for hvad der sker. Det havde været nyttigt om den kyndige idehistoriker Jens Erik Kristensen havde sagt lidt om nogle vigtige men uudtrykte ideer, der har spillet en afgørende rolle for universiteternes udvikling fra Humboldt til i dag.

Især er følgende sammenhæng central: Det humboldtske universitet er et barn af den tyske idealisme, som opfatter virkeligheden som en ideal eller åndelig størrelse. Derimod baserer det moderne universitet ligesom det moderne samfund som helhed sig på en stærkt materialistisk, anti-idealisk virkelighedsopfattelse, som først og fremmest skyldes Marx. Marx stillede, som han udtrykte det, den tyske idealisme (Hegel) på hovedet, og gjorde samfundets materielle aspekt til historiens drivkraft. (Derfor forekommer de universitetspolitiske tekster fra 1800-tallet os i dag overspændte i deres åndelighed – læs selv! – mens moderne universitetspolitiske dokumenter uden tvivl ville have forekommet Humboldt pinligt intellektuelt fattige).

Det materielle aspekt repræsenteres iflg. Marx især af samfundets vareproduktion, som foregår ved hjælp af teknologi som udspringer af naturvidenskabens resultater; alle andre aspekter af samfundslivet må ret-

te ind efter teknologierne. Resultatet er en teknologisk determinisme, som i dag deles af de fleste samfundsmæssige aktører, herunder mange som politisk er milevidt fra Marx. Derfor er universiteternes fornemste opgave ikke længere at skabe dannelse, men derimod teknologiske innovationer, der hurtigst muligt skal omsættes til økonomisk vækst.

Ilyset af denne tankegang er de danske universiteter, ligesom de øvrige europæiske universiteter, blevet gjort til redskaber for en ren industripolitik, nødtørftigt forklædt som forskningspolitik. Grundforskning nedprioriteres, og især er der meget ringe forståelse for aspekter af samfundsvidenskab og humaniora, der ikke umiddelbart kan omsættes til funktioner i økonomien.

Denne mobilisering er især motiveret af EU's frygt for at sakke agterud i kapløbet med USA (og på det seneste også Kina og Indien) i den globale økonomi, og man søger at efterligne de amerikanske universiteter som har givet USA dets førerstilling. Det ironiske er, at man fuldstændig misforstår de amerikanske topuniversiteters egentlige styrke, som er økonomisk uafhængighed og dermed forskningsmæssig autonomi. De har tillige en dagsorden der ikke udelukkende drejer sig om økonomisk vækst, takket være idealer om en humanistisk *liberal arts education*, der rummer elementer af arven fra Humboldt. Dette har betydning for bevarelsen af en verdslig, humanistisk tradition i samfundet, som pt. fuldstændig overses i den danske forskningspolitik.

De igangværende universitetspolitiske tiltag, der underkaster universiteterne stadig mere styring, vil uden tvivl øge svælget imellem de europæiske og de amerikanske topuniversiteter. Formodentlig vil europæiske forskningspolitikere før eller siden indse dette, og vil bringe deres institutioner mere i overensstemmelse med de amerikanske universiteters egentlige fortrin ved en fremtidig universitetsreform, som vores børnebørns børn måske vil få glæde af. Derfor deler jeg ikke den pessimisme mht. universiteternes fremtid, som redaktørerne af denne bog giver udtryk for: Universitetet som sådan vil overleve, takket være arven fra Humboldt som pt. overvintrer på de bedste amerikanske forskningsuniversiteter.

Men mens vi venter er det vigtigt, at idealerne bag det klassiske Humboldtske universitet heller ikke fuldstændig glemmes herhjemme. Det kan denne fortrinlige bog hjælpe med til.

Finn Collin, ph.d. og dr. phil., professor i filosofi ved Københavns Universitet, ansat på Institut for Medier, erkendelse og formidling.

Etikette for universitetslærere

Gode regler til hvordan vi omgås hinanden i dagligdagen – og det omfatter også at tale pænt, formandede Ronald S. Lemos i de amerikanske universitetsprofessorers blad

Når jeg skriver om etikette, er det ikke fordi jeg gerne vil sige noget om, hvordan man bedst gebærder sig, når man er til teselskab sammen med universitetsbestyrelsen. Det er heller ikke mit ærinde at tage stilling til, hvilken tiltaleform, der er den hensigtsmæssige ved henvendelse til æresdoktorer. Den slags etikette, der interesserer mig her, er det, vi bekymrede os om i gamle dage, dvs. standarder for, hvordan vi omgås hinanden i dagligdagen.

ESSAY: RESPEKT

Etikette indebærer, at man viser hinanden respekt og tager hensyn til andres velbefindende. Det er ikke noget, der er forbeholdt særlige lejligheder, heller ikke noget man praktiserer kun i det tilfælde, at man ønsker at imponere nogen. Etikette bør praktiseres hele tiden i enhver interaktion, herunder med studerende. Hvis samfundet er blevet mindre høfligt, kan det jo tænkes, at heller ikke universitetslærerne har gjort nok for at vise, hvordan et civiliseret samfund bør være.

Hertil svarer du måske, at du ikke har lyst til at være en rollemodel. *Hvorfor skal netop du være et godt eksempel?* Men du er altså en rollemodel, om du bryder dig om det eller ej. Du indvender måske, at du er et selvstændigt individ og har det skidt med at give dig ud for at være noget, du ikke er. Men etikette handler ikke om at skulle være noget, man ikke er. Det handler om høflighed og respekt og om at opbygge et samfund, som vi alle har lyst til at leve i. Du siger måske, at en formel omgangsform skaber afstand til de studerende.

Det er rigtigt nok. Men afstand er hensigtsmæssig, og de studerende ønsker det. Universitetslæreren er en mentor, en akademisk leder og – allervæsentligst – den, som evaluerer de studerendes arbejde. Formalitet er en nyttig struktur mhp. at hjælpe de studerende opnå deres akademiske mål.

Her følger flere mulige argumenter imod etikette: *Det er besværligt at skulle overholde sociale regler; jeg er slet ikke i besiddelse af sociale færdigheder; eller jeg nyder allerede stor anseelse og behøver altså ikke at beskæftige mig med den slags.* Det er rigtigt nok, at det kan være besværligt at skulle følge sociale regler til at begynde med. Men at behandle andre høfligt og med respekt bliver meget hurtigt til en del af dagligdagen. Ingen af os er født med disse færdigheder, det er en adfærd, der skal læres. Endvidere er det sådan, at koderne bliver ved med at ændre sig, de udvikler sig i takt med, at samfundet bliver mere komplekst. Vi skal alle sammen hele tiden opdatere vores færdigheder. Og vi har alle sammen en forpligtelse til at yde et bi-

drag til at skabe det samfund, vi gerne vil leve i. Vi reagerer alle sammen positivt på høflighed og respekt. Derfor er det sådan, at jo større anseelse, man nyder, jo større ansvar har man for at agere som rollemodel for andre.

Vi reagerer alle sammen positivt på høflighed og respekt. Derfor er det sådan, at jo større anseelse, man nyder, jo større ansvar har man for at agere som rollemodel for andre

Jeg foreslår følgende regelsæt ud fra egne erfaringer og observationer. Listen er ikke udtømmende, og jeg tager gerne imod tilføjelser. Visse punkter er muligvis kontroversielle, ligesom du måske ikke har lyst til at benytte dig af samtlige forslag. Men i mine øjne bidrager man til en positiv campuskultur ved at overholde nogle af disse regler.

Påklædning. Dette punkt er potentielt det mest kontroversielle på listen. Ikke desto mindre ville en professionel dresscode være en afgørende positiv påvirkning af vores omgangsform og kultur (SE BAGSIDEN).

Verbal interaktion. Det er vigtigt, hvordan vi taler med de studerende. Etikette skaber et positivt læringsmiljø, som er befordrende for den gensidige respekt, og som bidrager til, at misforståelser og konfrontationer undgås. Vi bør anvende en formel tiltaleform over for de studerende (dvs. *Mr, Ms, Mrs, Miss*) ved enhver lejlighed både i og uden for undervisningslokalet. Studerende bør aldrig tiltale lærere ved fornavn. Gør de det, bør de irettesættes venligt. Studerende bør påbydes at tiltale lærere med anvendelse af titel, dvs. *Dr, Professor, Mr* eller *Ms*. Denne regel underbygger to grundprincipper i etiketten, nemlig anerkendelse af social rang samt gensidig respekt. At man anerkender social rang, er et udtryk for agtelse og en påskønnelse af det akademiske arbejde. Det er med til at understrege lærerens væsentlige rolle som mentor. Universitetslæreren viser tilsvarende respekt ved at anvende en formel tiltaleform over for de studerende.

Hvis en studerendes navn er vanskelig at udtale, bør man bede om hjælp til at udtale det så korrekt som muligt. Det kan godt føles akavet, men det viser såvel den pågældende som resten af holdet, at det er vigtigt for dig at kende de studerendes navne.

Simpel høflighed bør gælde i alle sammenhænge, f.eks. bør man, hvor det er passende, anvende følgende udtryk så ofte som muligt: *Thank you; Thank you very much; May I?;*

Please; Please excuse (or pardon) me; and You are (very or most) welcome.

I undervisningslokalet. De studerendes adfærd over for underviseren påvirkes af underviserens adfærd i undervisningslokalet. Ved at overholde etiketten i undervisningssituationen, signaleres respekt for de studerende og vises, at de ikke er ligegyldige. Min liste over ting, man bør og ikke bør gøre, omfatter f.eks. at være velforberedt, at komme til tiden; at påbegynde undervisningen til tiden; at underrette de studerende i de tilfælde af, at man er forhindret; at holde døren for de studerende; at undlade at skrive for meget på tavlen med ryggen til de studerende; at lade være med at fortælle tvivlsomme vittigheder; at undgå vulgær sprogbrug og slang – sproget skal være formelt som til en jobsamtale; at undlade at luften personlige problemer, som ikke er relevante for undervisningen; at lade være med at gøre de studerende forlegne og indlede sig på at diskutere; at undgå uhenigtsmæssig kropssprog såsom at sidde eller gå på en slap måde, at sidde på skrivebordet, at sidde eller stå med fødderne oppe på bordet eller stolen. Det ville du ikke gøre, hvis du holdt foredrag ved en konference, og det skal du heller ikke, når du underviser.

På kontoret. De studerende kan have forskellige grunde til at henvende sig til læreren på hans eller hendes kontor, f.eks. vejledning, karrieresamtaler samt drøftelser af den pågældendes arbejde. Ligegyldigt hvad der er årsagen, bør de behandles på samme måde som gæster i dit eget hjem. Overhold dine mødetider; har du ikke mulighed for at være til stede på det aftalte tidspunkt, skal der så vidt muligt gives besked i god tid. Tag godt imod, træk en stol frem, spørg hvordan du kan være behjælpelig.

Giv den studerende din fulde opmærksomhed. Lad vedkommende fortælle, hvorfor han eller hun gerne vil tale med dig. Lad være med at drøfte personlige problemer eller kritisere administrativt personale eller kolleger. Viser det sig nødvendigt at sende den studerende videre for at få hjælp, skal du sørge for, at vedkommende kan finde frem til det rigtige sted. Vær sikker på, at den studerende ikke bare kommer til at løbe fra det ene kontor til det andet. Er det pågældende kontor lige i nærheden, bør du følge vedkommende hen og præsentere ham eller hende, inden du forlader vedkommende. Når en studerende skal til at forlade dit kontor, bør du rejse dig op, følge vedkommende hen til døren, give hånd og udveksle venlige bemærkninger til afslutning.

På delekontorer. Mange lærere deler kontor, hvilket kan gøre det svært at tage hensyn til de studerendes behov for at mødes under fire øjne. Udover de allerede nævnte punkter bør følgende hensyn tages:

- Hvis kollegaen, som du deler med, holder samtale med en studerende, bør du bestræbe dig på at være "usynlig". Lad være med at se på dem eller komme med kommentarer. Er det åbenlyst, at samtalen helst skal foregå i enrum, bør du formentlig gå udenfor.

- Tager du telefonen under en kollegas samtale med en studerende, bør du tale så sagte som muligt, således at du ikke er til gene.

- I tilfælde af, at både du og din kollega afholder samtaler samtidigt, bør du tale så sagte som muligt, for at undgå at forstyrre din kollegas samtale.

- Har din studerende behov for at tale med dig i enrum, bør du forsøge at afholde mødet på et tidspunkt, hvor der er mulighed for, at du kan være alene på kontoret.

- Lad være med at inddrage din kollega i din samtale med din studerende. En sådan tilgang kan virke intimiderende på den studerende.

Telefoner. Følgende anbefalinger drejer sig både om fastnettelefoner på kontorer og mobiltelefoner, når disse anvendes i tjenesteøjemed. Tag ikke telefonen under samtale med en studerende på dit kontor, men lad telefonsvareren tage sig af opkaldet. Det giver et klart signal om, at du interesserer dig for den studerendes sag. Ved ubesvarede opkald, bør du ringe tilbage inden for 24 timer. Alle opkald bør besvares professionelt. Efter en kort indledning til hilsen bør man præsentere sig således: "Goddag, De taler med xxx ..."

E-mails. E-mailen er et vigtigt kommunikationsredskab i vores dagligdag både hjemme og på jobbet. Den mest grundlæggende regel angående brug af e-mail er, at du aldrig bør skrive noget i en e-mail, som ville kunne bringe dig i forlegenhed, hvis det stod opslået på din dør. Vedrørende studerende bør følgende være gældende: Svar altid på mails inden for 24 timer. Har du lovet noget pr. e-mail, skal de studerende have besked, når det er gjort. Tonen må aldrig være fjendsk, en uformel tone bør ligeledes undgås. Vær opmærksom på grammatikken og sproget i øvrigt. Mails bør skrives på samme måde som ved et formelt brev.

At hjælpe de studerende. Opdager man, at en studerende har brug for hjælp, er man som repræsentant for institutionen forpligtet til at yde assistance. Vi bør være opmærksomme på situationer, hvor studerende evt. har brug for hjælp, f.eks. hvor de går søgende rundt på gange eller andetsteds, eller hvor de står og søger hjælp hos kolleger, som ikke er til stede eller som er optaget.

Lighed og forskellighed. Alle studerende bør behandles ens, hvor det er muligt, i forbindelse med administrative sager som f.eks. vedr. karakterer, merit, manglende opgaver, osv. Der må ikke forskelsbehandles. Det betyder ikke, at du ikke skal være fleksibel over for studerende med særlige vanskeligheder. Der findes flere end 50 millioner amerikanere med alvorlige funktionsnedsettelse over stort set samtlige demografiske inddelinger. Eksempler på fleksibilitet over for sådanne studerende omfatter udsættelse af afleveringsfrister, tildeling af ekstra tid ved eksamener, separate eksamenslokaler, elektronisk understøt i undervisningen, personlige hjælpere i undervisningen, eller særlige siddepladser.

Vis respekt for alle kulturer. Samfundet præges i stigende grad af diversitet, og universiteterne tilstræber at uddanne studerende til at blive borgere i en global verden. Internationale studerende tager til USA bl.a. for at lære den amerikanske kultur at kende. Det er vores ansvar at være et eksempel til efterfølgelse i vores undervisning ved at vise høflighed og respekt. Har du mange studerende fra en bestemt kultur eller et bestemt område i verden, bør du sætte dig ind i den pågældende kultur. Overordnet set er regler for høflig

adfærd meget lige hinanden på tværs af kulturer. Vær altid ærlig. Lad være med at omgås de studerende socialt. Mad bør ikke indtages under undervisning eller i træffetiden.

Høflighed og respekt. Etikette virker altid, uanset hvor og med hvem – selv på studerende. Alle universitetslærere bør udvise udpræget høflig adfærd og respekt. En passende etikette i vores omgang med de studerende vil kunne bidrage afgørende til et mere positivt klima på campus og til et bedre undervisnings- og læringsmiljø. Forholdet til de studerende vil blive væsentligt forbedret.

Mine regler kan forekomme besværlige eller vanskelige at overholde. Men de er alle sammen udledt af adfærd, jeg selv har observeret gennem årene blandt universitetslærere. Da jeg selv var studerende, gjorde det et stort indtryk på mig, hver gang jeg blev behandlet høfligt og med respekt af de lærere, jeg selv respekterede. Vi bør gøre alt, hvad vi kan, for at sikre, at alle studerende kan få den samme oplevelse.

Ronald S. Lemos er professor i informatik ved College of Business and Economics, California State University, Los Angeles. Han var indtil 1996 dekan samme sted.

Kilde: Academe Online (<http://www.aaup.org/AAUP/pubsres/academe/2007/JF/Feat/lemo.htm>)

Oversættelse: Martin Aitken

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

Etiketete for universitetslærere

Vi har alle sammen en forpligtelse til at yde et bidrag til at skabe det samfund, vi gerne vil leve i. Vi reagerer alle sammen positivt på høflighed og respekt. Derfor er det sådan, at jo større anseelse, man nyder, jo større ansvar har man for at agere som rollemodel for andre, formaner Ronald S. Lemos, der sætter kontroversielle standarder:

Påklædning. Dette punkt er potentielt det mest kontroversielle på listen over krav til, hvordan universitetslærere omgås verden. Ikke desto mindre ville en professionel dresscode være en afgørende positiv påvirkning af vores omgangsform og kultur. Man bør i enhver professionel sammenhæng, herunder især ved undervisning, være iklædt jakke og slips (helst jakkesæt), kvinder i tilsvarende. En sådan påklædning giver større respekt og signalerer autoritet, selvtillid, ekspertise og en professionel holdning.

At være universitetslærer betyder, at man tilhører en profession ligesom f.eks. læger, advokater, og politikere gør det. De fleste, måske endda alle, højt profilerede professioner har formelle eller uformelle retningslinjer for, hvordan man bør gebærde sig. I disse tilfælde er påklædningsstandarder som beskrevet ovenfor. Hvorfor skal det ikke også gælde universitetslærere?

Jeg erkender, at mange, måske de fleste, universitetslærere forbinder jakkesæt med erhvervslivet – eller endnu værre, med universitetsadministratorer – men jakke og slips repræsenterer meget andet end det i vores samfund. Vi tager pænt tøj på for at vise respekt, for at være høflig, eller bare fordi etiketten kræver det. Det samme bør gælde, når vi skal undervise.

En endnu mere radikal tilgang ville være at vende tilbage til den rituelle klædning med doktorhat og kappe. Hvorfor ikke? Det er allerede accepteret i forbindelse med dimissionsfester og udnævnelse af æresdoktorer. Ligesom det er tilfældet hos dommerstanden forbindes akademikerens kappe med anseelse og høj faglighed.

Universitetslærere er udsatte på mange fronter, herunder over for studerende, administrato-
rer, lovgivere, forældre, erhvervsliv og de forskellige samfund. En højere påklædningsstandard ville kunne forbedre vores professionelle image og fremme en omgangsform på campus, der er præget af høflig adfærd og gensidig respekt.

(Se essay s. 30)

TABLEAU. Professor Hans Jørgen Schantz fyldte 60 år i sidste måned. Næst efter kvinder, så er det biler, som giver ham et erotisk kick, udtalte han, der i anledningen blev fotograferet sammen med sin Jaguar